

เรื่องราวที่ท่านจะได้อ่านในหนังสือเล็กๆ นี่เป็นตัวอย่างเล็กๆ
ของคนที่ยึดเอาการทำงานเป็นโอกาสของการทำความดี
เป็นเรื่องของคนเล็กๆ ที่ไม่มีอำนาจตำแหน่งและยศถาบรรดาศักดิ์อะไร
แต่เป็นคนเล็กๆ ที่มีจิตใจที่ยิ่งใหญ่ ควรแก่การเรียนรู้และเชิดชูไว้เป็นแบบอย่าง
ให้แก่ผู้คนทั้งหลาย โดยเฉพาะเพียงสำหรับบุคลากรทางวงการแพทย์เท่านั้น

งานดีมีความดีที่หล่อเลี้ยงชีวิต

นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และคณะ บรรณาธิการ

งานดีมีความดี ที่หล่อเลี้ยงชีวิต

จัดพิมพ์โดย

สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ (ศวสส.)

ชั้น 3 อาคารคลังพัสตุ (ด้านทิศเหนือสวนสุขภาพ) ซอยสาธารณสุข 6
กระทรวงสาธารณสุข ถนนติวานนท์ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี 11000

โทรศัพท์ 02-5901352, 02-590-1498 โทรสาร 02-590-1498

Website : www.shl.or.th E-mail Address : Info@shl.or.th

“เรื่องเล่าจากประสบการณ์จริงของเครือข่ายสุขภาพชุมชน”

งานคือ ความดี ที่หล่อเลี้ยงชีวิต

หนังสือชุดงานคือความดี

งานคือ ความดี ที่หล่อเลี้ยงชีวิต

ผู้เขียน

มนสา	สมพันธ์	ประภา	วัฒนชีพ
เพ็ญลักษณ์	ชำเลิศ	อรุณ	อบเชย

กองบรรณาธิการ

นพ.โกมาตร	จึงเสถียรทรัพย์	คณิศร	เติ่งรัง
ชาติชาย	มุกสง	นงลักษณ์	ตรงศีลสัตย์
ประชาติป	กะทา	มธุรส	ศิริสทิษฐ์กุล
วรัญญา	เพ็ชรคง	ปารณัฐ	สุขสุทธิ
ราตรี	ปิ่นแก้ว	ภาวิณี	สวัสดิमानนท์

จัดพิมพ์โดย

สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ (สวสส.)

ชั้น 3 อาคารคลังพัสตูล (ด้านทิศเหนือสวนสุขภาพ) ซอยสาธารณสุข 6
กระทรวงสาธารณสุข ถนนติวานนท์ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี 11000
โทรศัพท์ 02-590-1352, 02-590-1498 โทรสาร 02-590-1498

Website : www.shi.or.th

E-mail Address : info@shi.or.th

สนับสนุนโดย

สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.)

สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ (สนย.)

ขอบคุณ อภิญญา ดันทวิวงศ์ และคณะ

ISBN 974-93358-2-1

พิมพ์ครั้งที่ 1	กรกฎาคม 2548	จำนวนพิมพ์	1,000 เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ 2	ธันวาคม 2548	จำนวนพิมพ์	1,000 เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ 3	เมษายน 2549	จำนวนพิมพ์	2,000 เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ 4	พฤศจิกายน 2549	จำนวนพิมพ์	2,000 เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ 5	กุมภาพันธ์ 2550	จำนวนพิมพ์	5,000 เล่ม

พิมพ์ที่ อู่การพิมพ์

ราคา 60 บาท

คำนำ

หนังสือชุดงานคือความดี

ผู้คนโดยทั่วไปใช้ชีวิตส่วนใหญ่ไปกับการทำงาน หลายคนต้อง
กลักรลนผืนทนกับความเบื่อหน่ายและรู้สึกแปลกแยกกับการทำงานที่ตน
ไม่เห็นคุณค่า งานไม่ได้มีความหมายมากไปกว่าการหารายได้เพื่อความ
อยู่รอดและเพื่อความมั่นคงของชีวิต หลาย ๆ คนต้องกดดันทำงานเพราะ
กลัวตกงาน ทั้งที่เกลียดและเบื่องานที่ทำอยู่อย่างมาก

งานจึงกลายเป็นเรื่องน่าเหนื่อยหน่ายที่ผู้คนต้องซังกะตายทำไปวันๆ

เมื่อเลิกงานจึงต้องหาทางแก้ความเบื่อด้วยการไปกิน ไปเที่ยว หรือ
ไม่ก็หนีไปสปา ไปอาบน้ำแร่แช่น้ำนม เรียกว่าหนีไปจากโลกแห่งความจริง
ไปเป็นเจ้าหญิงมีคนมาเตรียมน้ำลอยดอกไม้ให้อาบ มีคนรับใช้มาล้างเท้า
ขัดผิว หรือนวดน้ำมันให้ เพื่อจะได้พ้อมีแรงกลับไปกดดันทำงานที่น่า
เหนื่อยหน่ายต่อไป

สำหรับผู้ที่ยังมีศรัทธาในความดีอยู่บ้างก็ต้องหาโอกาสใช้เวลา
ว่างในวันหยุดจากงานไปทำบุญหรือบำเพ็ญศาสนกุศลเพื่อทำความดีไว้เป็น
มงคลของชีวิต

เรียกว่า ต้องว่างเว้นจากการงานจึงมีโอกาสดำเนินทำความดี

งานกับความดีได้กลายเป็นคนละเรื่องกันโดยปริยาย เป็นเส้นขนานที่แทบจะไม่เคยมาบรรจบกันในชีวิตของคนส่วนใหญ่

แต่เรื่องราวที่ท่านจะได้อ่านในหนังสือเล็ก ๆ นี้เป็นตัวอย่างเล็ก ๆ ของคนที่ถือเอาการทำงานเป็นโอกาสของการทำความดี

เป็นเรื่องของคนเล็ก ๆ ที่ไม่มีอำนาจตำแหน่งหรือยศถาบรรดาศักดิ์อะไร แต่เป็นคนเล็ก ๆ ที่มีจิตใจที่ยิ่งใหญ่ ควรแก่การเรียนรู้และเชิดชูไว้เป็นแบบอย่างให้แก่ผู้คนทั้งหลาย ไม่เฉพาะเพียงสำหรับบุคลากรทางการแพทย์เท่านั้น

คนเหล่านี้ทำงานให้บริการดูแลรักษาสุขภาพในระดับครอบครัวและชุมชนหรือที่เรียกว่าบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิ ซึ่งถือกันว่าเป็นจุดยุทธศาสตร์ของการพัฒนาระบบสุขภาพ เพราะบทเรียนจากการปฏิรูประบบบริการสุขภาพทั่วโลกมีข้อสรุปตรงกันว่า การสร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้านั้น นอกจากจะต้องใช้มาตรการทางการเงินหรือที่เรียกว่าการปฏิรูประบบการเงินการคลังของภาคสาธารณสุขแล้ว ที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันก็คือ ต้องสร้างระบบการดูแลรักษาสุขภาพในระดับปฐมภูมิให้เข้มแข็งด้วย

แต่พอพูดถึงบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิซึ่งเป็นการดูแลรักษาสุขภาพในระดับครอบครัวและชุมชน คนส่วนมาก (รวมทั้งหน่วยงานและผู้บริหารระบบการแพทย์ส่วนใหญ่) มักไม่เห็นคุณค่าและไม่ให้ความสำคัญเท่าที่ควร

ส่วนหนึ่งเพราะเห็นว่าเป็นบริการสุขภาพเบื้องต้น เป็นการแพทย์พื้น ๆ ไม่ใช่ “การแพทย์ขั้นสูง” ที่วิเศษวิโส ไม่มีผู้เชี่ยวชาญพิเศษหรือเทคโนโลยีล้ำสมัยที่น่าตื่นตาตื่นใจ หรือทำเรื่องอัศจรรย์ทางการแพทย์ได้

คนทำงานเหล่านี้จึงเป็นเหมือนคนขายของที่ไม่มีวาสนาขายอะไร ไม่มีปากมีเสียง และไม่มีอำนาจต่อรองอะไร ทั้งงบประมาณที่ใช้ทำงานก็

มีให้อย่างจำกัด ข้ำในทางวิชาชีพก็ไม่ได้มีเกียรติหรือศักดิ์ศรี แต่ต้องทำงานที่หนักและเหนื่อยยาก

ในสถานการณ์ที่ชวนให้ท้อแท้ย่นนี้ กลับมีผู้คนตัวเล็ก ๆ จำนวนหนึ่งกำลังทุ่มเทชีวิตจิตใจให้การดูแลรักษาสุขภาพของผู้คน รวมทั้งคนเล็กคนน้อยและคนด้อยโอกาสในชุมชนอย่างไม่ย่อท้อ

ไม่ใช่เพียงแค่ทำไปตามหน้าที่ที่ถูกมอบหมาย แต่เป็นการทำด้วยหัวใจที่อ่อนโยนต่อความเป็นมนุษย์

เรื่องราวในหนังสือเล่มเล็ก ๆ นี้เป็นตัวอย่างของคนเหล่านี้ ที่อาจมีอยู่อีกมากมายโดยที่ไม่มีคนรู้จัก

ตรงข้ามกับที่มักเข้าใจกันว่า บริการสุขภาพระดับครอบครัวหรือชุมชนเป็นบริการเบื้องต้น เป็นการดูแลรักษาความเจ็บป่วยต่าง ๆ ที่ไม่ต้องใช้ความเชี่ยวชาญเหมือนการรักษาโรคที่ยากและซับซ้อนในโรงพยาบาลขนาดใหญ่ แท้จริงแล้วบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิไม่ใช่เรื่องง่ายเพราะต้องใส่ใจกับสุขภาพในหลายมิติ ทั้งทางกายหรืออวัยวะ ทางจิตใจหรืออารมณ์ความรู้สึก ทางสังคมและทางจิตวิญญาณ

การดูแลที่ใส่ใจกับหลายมิติให้มีความเหมาะสมลงตัวเป็นศิลปะที่ไม่ใช่จะทำกันแบบง่าย ๆ หรือลวก ๆ

หากดูความเจ็บป่วยแค่มิติเดียว เช่นมิติทางกายภาพหรือมิติของอวัยวะ ผู้ป่วยด้วยโรคเดียวกันก็อาจมีพยาธิสภาพเหมือนกัน และให้การรักษาเหมือน ๆ กันได้

แต่หากพิจารณาจากหลายมิติของสุขภาพผู้ป่วยหรือคนไข้แต่ละคนจะไม่เหมือนกันเลย

การดูแลที่ต้องใส่ใจกับสุขภาพในหลายมิติ จึงไม่มีคำตอบตายตัวหรือสำเร็จรูปที่ใช้ได้กับทุกกรณี

การเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหาสุขภาพที่ซับซ้อนหลายมิติ จึงไม่ได้จากการท่องสูตรการรักษา แต่ต้องเรียนรู้จากกรณีศึกษาที่หลากหลาย ไม่ใช่เรียนรู้เพื่อลอกเลียนวิธีการ แต่เป็นการเรียนรู้เพื่อเอาแบบอย่างไปคิดต่อและประยุกต์ใช้ในบริบทของแต่ละกรณี

เพราะการดูแลรักษาความเจ็บป่วยของมนุษย์ไม่ใช่การตัดเสื้อโหลที่ตัดแบบเดียว ขนาดเดียวให้ทุกคนใส่

ที่สำคัญเรื่องราวเหล่านี้ให้ทั้งแง่คิดและแรงบันดาลใจ เพราะเป็นการนำแนวคิดบริการปฐมภูมิที่ใส่ใจในมิติของความเป็นมนุษย์ และมีความละเอียดอ่อนทางสังคมวัฒนธรรมและจิตวิญญาณไปปฏิบัติอย่างได้ผลและงดงาม

เรียกว่า อ่านเอาแง่คิดก็ได้

อ่านเอาแรงบันดาลใจก็ดี

เพราะทุกกรณีศึกษามีทั้งข้อคิดข้อปฏิบัติให้ทั้งความจริงเกี่ยวกับชีวิตและสุขภาพ มีทั้งความงดงามและละเอียดอ่อน และแฝงไว้ทั้งความดีที่เราชื่นชมได้

พูดอีกอย่าง งานบริการสุขภาพปฐมภูมิอย่างนี้เป็นที่บรรจบกันของความดี ความงามและความจริงของชีวิต

งานจึงไม่ได้เป็นแค่ภารกิจที่จำเป็นต้องทำให้ได้ตามตัวชี้วัด

เพราะงานที่ทำด้วยหัวใจที่อ่อนโยนต่อความเป็นมนุษย์นั้นเป็นมากกว่าภารกิจตามหน้าที่

แต่เป็นความดีที่หล่อเลี้ยงชีวิต

นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

สารบัญ

คำนำเสนอ	
1 ชีวิต ใครกำหนด	1
2 รุ่ง ตะวัน	14
3 บ้าน สาว สาว สาว	27
4 หนูจะอยู่กับใคร	37
ภาคผนวก	

การงาน

อันการงาน คือคำ ของมนุษย์
ของมีเกียรติ สิ้นสุด ของสิ่งสัปป
ให้ชนก ด้วการงาน เป็การงาน
ไม่แพ้ไร ด้วกรรม ด้วสิ่งอื่น

ตัวการงาน คือตัวการ ประพฤติกรรม
พร้อมกันไม่ นลายสัปป มีตัวอื่น
ด้วจะเป็อื่น ก็เหมือนคน นลายอื่น
นัตเล็ยอื่น ด้วชนก นลายนลาย ๔

Wan Wan

ชีวิต...ใครกำหนด ?

มนสา สมพันธ์

รศก.นิพนธ์มั่งจั่งเม้น จังหวัดเชียงใหม่

“**ด**นเรานั้นถ้าจะต้องเกิดมาเป็นคน เรามีสิทธิเลือกเกิดได้แค่ไหน...
เลือกได้หรือเปล่านั้นจะเอาอะไรและไม่เอาอะไรติดตัวมาบ้างตอนที่เรากเกิด”

คำถามนี้ผุดขึ้นมาในความคิดของฉันในเช้าวันหนึ่งของฤดูหนาว
ขณะที่กำลังสาละวนอยู่กับการตรวจคนไข้ที่สถานีนอนามัย และได้มาพบ
กับชีวิตของ “นอมือ”

นอมือ เป็นหญิงสาวชาวกะเหรี่ยงวัยประมาณ 23 ปี หน้าตา
ธรรมดา ๆ รูปร่างค่อนข้างท้วม สูงไม่น่าจะเกิน 150 เซนติเมตร ผิวค่อนข้าง
คล้ำ เสื้อผ้าที่สวมใส่ดูไม่ค่อยสะอาด เธอเป็นอีกชีวิตหนึ่งที่ไม่สามารถ
เลือกเกิดได้

ครั้งแรกที่ฉันพบกับนอมือ....ยังจำได้ถึงความรู้สึกแปลก ๆ อย่าง
บอกไม่ถูกของตัวเอง ตอนนั้นฉันกำลังคุยกับป้าสีที่มารับบริการที่สถานีน
อนามัย แล้วก็เห็นนอมือเดินเข้ามา จึงเอ่ยถามว่าป่วยเป็นอะไร

“แยะ แยะ” นอมือตอบฉันด้วยรอยยิ้มและเสียงหัวเราะน้อย ๆ ใน
ลำคอ

คำตอบที่ได้ทำให้ฉันยิ่งไปชั่วขณะ และเมื่อชาวบ้านที่อยู่แถว ๆ นั้น เห็นท่าทางของฉันก็ช่วยอธิบายด้วยน้ำเสียงปนขำว่า “มันเป็นไบน่ะหมอ พุดไม่ได้...ไม่ค่อยรู้เรื่องอะไรหรอก”

เพียงเสี้ยววินาทีนั้นเองความรู้สึกสับสนได้เอ่อล้นขึ้นมาในใจ และกลายเป็นจุดเริ่มต้นของการอยากรู้จักเรื่องราวของหญิงสาวกะเหรี่ยงคนนี้ให้มากขึ้น

บ้านของนอมืออยู่ในหมู่บ้านกะเหรี่ยงที่อยู่ห่างจากสถานีอนามัยออกไปประมาณ 7 กิโลเมตร เรียกว่าไกลที่สุดในจำนวนหมู่บ้านกะเหรี่ยงที่อยู่ในเขตรับผิดชอบของฉันทั้งหมด การเดินทางเข้าหมู่บ้านแถบนี้ไม่ใช่เรื่องง่ายตายนัก ในฤดูแล้งต้องเผชิญกับฝุ่นดินสีแดงของถนนลูกรังที่เป็นถนนสายหลักในการเข้าหมู่บ้านปลิวมาทักทายและต้อนรับตามเรือนผมหน้าตา และเสื้อผ้าของผู้มาเยือน ยิ่งในฤดูฝนการเดินทางเข้าหมู่บ้านยิ่งลำบากขึ้นเป็นสองเท่า เพราะถนนจะแปรสภาพเป็นร่องน้ำลึก ทั้งดินและและมีสภาพเฉอะแฉะจนรถที่สัญจรไปมาระหว่างตัวเมืองและหมู่บ้านต้องเตรียมโซ่สำหรับพันยางรถยนต์และจอบสำหรับขุดเวลารถติดหล่มติดไปเป็นอุปสรรคพิเศษด้วย

หมู่บ้านของนอมือตั้งอยู่บนพื้นที่ราบระหว่างภูเขา ลาดชันเล็กน้อย บ้านแต่ละหลังสร้างเป็นหย่อม ๆ ลดหล่นกันลงมา ผังเครือญาติที่ฉันทำขึ้นบ่งบอกว่าชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นญาติพี่น้องใกล้ชิดกันหมด เพราะลูกหลานบ้านไหนเมื่อถึงเวลาแยกไปมีครอบครัวใหม่ ก็จะสร้างบ้านไว้ใกล้ ๆ กับบ้านพ่อแม่ตนเอง ลักษณะบ้านโดยทั่วไปก็เหมือน ๆ กัน คือเป็นบ้านไม้ที่สร้างแบบง่าย ๆ ยกใต้ถุนสูง หลังคามุงด้วยใบตองตึง อาศัยไม้ที่ได้จากป่าหรือไม้ไผ่มาทำเป็นฝ้ายบ้าน และที่แตกต่างลิบลับจากในเมืองก็คือ บ้านแต่ละหลังปราศจากรั้วกันระหว่างกัน

ฉันจอดมอเตอร์ไซด์และเดินเข้าไปยังบ้านของนอมือ พร้อมกับชาวบ้านในละแวกใกล้เคียงอีก 2 คน บ้านของนอมือเป็นบ้านไม้ยกใต้ถุนสูง ประมาณเกือบ 2 เมตร ใต้ถุนบ้านเลี้ยงหมูแม่พันธุ์ตัวใหญ่ที่กำลังนอนให้ลูกหมูที่เพิ่งเกิดคุนหมกลับตาที่ ดูแล้วรู้สึกอบอุ่นอย่างบอกไม่ถูก อีกด้านหนึ่งของใต้ถุนบ้านเต็มไปด้วยไม้ที่เก็บมาไว้เป็นฟืนสำหรับหุงหาอาหาร เมื่อฉันไปถึงก็พบหญิงสาวกะเหรี่ยงสูงอายุคนหนึ่งนั่งปอกแตงกวาดอยลูกโตขนาดแตงไทยอยู่ ตรงเท้ามีกระเจาตหยวกกล้วยที่หั่นต้มเตรียมเป็นอาหารหมู ทราบต่อมาว่าเป็นย่าของนอมือ ฉันนั่งคุยกับย่าที่ไม่สามารถพูดภาษาไทยได้แต่พอฟังรู้เรื่อง ฉันจึงต้องอาศัยให้เพื่อนบ้านที่อยู่ใกล้ ๆ กับบ้านนอมือสองคนที่มาด้วยกันกับฉันช่วยแปลให้ฟังและช่วยเล่าเสริมไปกับเรื่องที่ย่าของนอมือเล่าให้ฟัง

ฉันจึงพอจะปะติดปะต่อเรื่องราวได้ว่า ชีวิตของนอมือแม้จะเกิดมาพร้อมร่างกายภายนอกที่ครบทั้ง 32 ประการ ตามองเห็น หูได้ยิน มือเท้าหยิบจับสิ่งของต่าง ๆ ได้ แต่ไม่สามารถพูดได้ และโชคชะตาเหมือนเล่นตลกกับนอมือเพราะนอกจากเธอจะเป็นใบ้แล้ว สมอยังไม่สมบูรณ์พร้อมอย่างที่ชาวบ้านเรียกกันว่า “ไม่เต็ม” อีกด้วย

ขณะที่เรายืนคุยกันที่ลานหน้าบ้านได้สักพักก็มีหญิงวัยประมาณ 50 เศษ ๆ คนหนึ่ง เดินแบกตะกร้าไม้ไผ่ที่เต็มไปด้วยเศษไม้สำหรับทำฟืนไว้ที่หลังเดินเข้ามา ทราบว่าเป็นป้าที่อยู่บ้านเดียวกับนอมือ และคอยช่วยยาล้างดูนอมือมาตั้งแต่หลังพ่อตาย

“แล้วนอกจากพูดไม่ได้ นอมือยังเป็นอย่างอื่นอีกไหม” ฉันเอ่ยถามป้าของนอมือที่เลี้ยงดูมาตั้งแต่เล็ก ป้าเล่าให้ฉันฟังพลางสาละวนกับการเอาฟืนออกจากตะกร้าว่า “ตอนมันเกิด กว่าจะเดินได้ก็อายุปาเข้าไปตั้ง 6-7 ขวบแล้ว พ่อมันเที่ยวไปหาวิธีรักษาเยอะแยะมากมาย ก็ไม่หาย ไม่ยอมเดิน สุดท้ายพามันไปรักษาที่โรงพยาบาลสวนดอก หมอเขาก็ช่วยให้มันเดินได้”

ป้ายังเล่าให้ฉันฟังต่ออีกว่า “สมองมันไม่สมบูรณ์ทำอะไรจะปัญญาอ่อน ด้วย พุดอะไรก็รู้เรื่อง ใช้ทำอะไรก็ไม่ทำ นอมีมันเลยไม่ได้เรียนหนังสือ ไม่ได้ไปโรงเรียนเหมือนเด็กคนอื่นเขา แต่ถ้ามันฉลาดก็คงไม่ได้ไปเรียนหนังสือเหมือนกัน เพราะจริง ๆ แล้วสมัยเมื่อสัก 10 กว่าปีก่อนโรงเรียนบนดอยไม่ค่อยมีมากเหมือนในสมัยปัจจุบันนี้” และเท่าที่ฉันทราบมา วัฒนธรรมของผู้หญิงกะเหรี่ยงในสมัยก่อนนั้นไม่นิยมเรียนหนังสือ เพราะจากการที่ได้เข้าไปสัมผัสชุมชนชนผู้หญิงกะเหรี่ยงส่วนใหญ่จะเขียนหนังสือภาษาไทยไม่ได้ และบางส่วนยังพูดภาษาไทยไม่ได้ ส่วนผู้ชายก็มีน้อยรายที่อ่านออกเขียนภาษาไทยได้ถูกต้อง

ป้าของนอมีเล่าให้ฉันฟังต่อว่า ในบรรดาพี่น้อง 4 คน เป็นหญิง 3 คน ชาย 1 คน แม่ของนอมีไม่รู้เลยว่าลูกอันเป็นที่รักทั้ง 4 คนนั้น มีลูกสาวคนโตเพียงคนเดียวเท่านั้นที่มีร่างกายปกติ สามารถพูดได้และมีชีวิตเช่นบุคคลธรรมดาทั่วไป แต่ลูกอีก 3 คน คือ นอมี น้องสาว และน้องชายนั้น แม่หู่จะได้ยิน แต่ก็เป็นใบ้ พูดไม่ได้ ชาวบ้านเล่าให้ฉันฟังว่า เนื่องจากแม่อันเป็นที่รักที่เปรียบเสมือนร่มโพธิ์ร่มไทรของพวกเขาได้จากไปด้วยโรคลมบ้าหมูตั้งแต่ลูก ๆ ยังเล็ก เหตุการณ์นี้ทำให้เด็กน้อยทั้ง 4 ชีวิตต้องพบกับการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่และร้ายแรงมากครั้งหนึ่งของชีวิต พร้อมกับคำถามของเด็ก ๆ ที่สงสัยและไม่เข้าใจว่า แม่อันเป็นที่รักของเขาหายไปไหน พวกเขาได้รับคำตอบกันต่าง ๆ นานาจากทั้งพ่อและญาติ พี่น้อง รู้เรื่องบ้าง ไม่รู้เรื่องบ้าง หลังจากนั้นไม่นาน ความเศร้าโศกเสียใจก็เข้ามาประดังทับถมชีวิตของครอบครัวนี้อีก เมื่อน้องชายคนเล็กเกิดไม่สบายและตายตามแม่ไปอีกคนด้วยโรคหัดเยอรมัน

เมื่อครอบครัวเหลือเพียงพ่อและลูกสาว 3 คนพี่น้อง ผู้เป็นพ่อก็พาทั้งหมดย้ายถิ่นที่อยู่จากแม่ฮ่องสอนมาอยู่บ้านของย่าที่สะเมิง เพื่อจะได้มีคนช่วยเหลือเด็ก ๆ ยามที่พ่อออกไปรอนแรมหากินในป่า พี่สาว

คนโตของนอมีเป็นคนเดียวที่โชคดีกว่าน้องอีกสองคน เพราะไม่มีความผิดปกติใด ๆ เมื่อโตมาพอมีเหย้ามีเรือนได้ ก็แต่งงานไปอยู่กินกับสามีที่อำเภอแม่แตง ด้วยความคิดถึงพี่สาวที่อยู่ด้วยกันมาตั้งแต่เกิดทำให้ชีวิตของนอมีเกือบจบลง

ครั้งหนึ่งมีคนชวนนอมีออกไปเยี่ยมพี่สาวคนหนึ่งที่แม่แตง นอมีก็หลงเชื่อไปกับเขาตามประสาคนมีสมองไม่สมบูรณ์และด้วยความอยากเจอหน้าพี่สาว พอไปถึงตัวเมืองเชียงใหม่ก็โดนพวกที่พาไปนั้นทิ้งลงข้างทางด้วยความที่ไม่รู้เรื่องและไม่เคยรู้จักถนนหนทางทำให้นอมีถูกรถชน มีผลเมืองดีพาส่งโรงพยาบาลสวนดอก รักษาตัวอยู่เป็นเดือน ๆ โดยไม่มีใครรู้ว่าหญิงใบ้ที่ถูกรถชนคนนี้เป็นใคร บ้านอยู่ที่ไหน จะติดต่อหาญาติมารับก็ไม่ได้ หลังจากรักษาตัวจนหาย โรงพยาบาลก็ไม่รู้จะพาไปอยู่ที่ไหน โชคดีที่วันหนึ่งคนในหมู่บ้านไปเยี่ยมญาติที่โรงพยาบาล เห็นนอมีเข้าแล้วก็เลยจำได้ว่าเป็นคนในหมู่บ้านเดียวกัน จึงพานอมีกลับมาบ้าน นี่คือการครั้งแรกในการออกไปผจญภัยโลกภายนอกหมู่บ้านของนอมี

ครั้งที่สองมีคนส่งข่าวบอกว่า พี่สาวที่อยู่แม่แตงโดนรถชน นอมีและน้องสาวที่ถึงแม้จะเป็นใบ้แต่สมองยังสมบูรณ์ได้เรียนหนังสือและพอรู้เรื่องบ้าง ก็พากันไปอำเภอแม่แตงหวังจะไปเยี่ยมพี่สาว แต่ไม่มีใครรู้สาเหตุว่าเหตุใดสองพี่น้อง จึงถูกนำตัวไปอยู่สถานสงเคราะห์จนเกือบเดือน ญาติและชาวบ้านในหมู่บ้าน เห็นหายไปนาน ก็เลยพากันเหมารถออกตามหา พอพบก็พานอมีและน้องสาวกลับมาบ้าน พร้อมกับข่าวร้ายที่ว่าพี่สาวที่แม่แตงนั้นถูกรถชนตายขณะกำลังท้องได้ประมาณ 7 เดือน

ชีวิตที่เหลืออยู่ของพ่อและลูกสาวที่พูดไม่ได้สองคน ดำเนินไปตามประสา มีสุขบ้างทุกข์บ้างไปวัน ๆ พ่อของนอมีออกไปประกอบอาชีพทำไร่ทำนาหาเงินเลี้ยงดูจนเจือครอบครัวและรับจ้างทั่วไปตามไร่ตามสวน นอมีกับน้องก็อยู่บ้านเล่นกันไปตามประสาเด็ก ๆ จนกระทั่ง

วันหนึ่งผู้เป็นพ่อที่ต้องทำหน้าที่ทั้งพ่อและแม่ก็ถูกฆ่าตาย ด้วยสาเหตุอะไรก็ไม่มีใครรู้ สองพี่น้องที่กำลังทำพราตทั้งพ่อและแม่ จึงมาอยู่กับย่าที่ตาข้างหนึ่งมองไม่เห็นเนื่องจากเป็นต้อกระจก และป้าที่เป็นหม้ายสามิตาย

เพื่อนบ้านคนหนึ่งในวงสนทนาของเรา เล่าให้ฟังว่า “แต่ก่อนนอมือมันก็ไปทำมาหากิน เทียวไปรับจ้างรายวันทั่วไป แล้วแต่ช่วงฤดูว่าใครจ้างอะไรก็ไปรับจ้างเขา หาเงินได้มากบ้างน้อยบ้างแล้วแต่นายจ้างเขาจะให้ เพราะนอมือมันก็ไม่ค่อยเต็ม ทำงานก็คงได้ไม่ค่อยเต็มที่เท่าไร พอได้เงินมา มันก็เอาไปซื้อของตามใจมัน เอาให้ย่าบ้าง ให้ป้าบ้าง นอกนั้นก็อยู่เฉย ๆ เดินไปเที่ยวบนเนินดินที่น้อยให้หมดไปเป็นวัน ๆ”

จากคำบอกเล่าของป้าและญาติได้ถ่ายทอดเรื่องราวชีวิตของนอมืออีกเลี้ยวหนึ่งให้ฉันได้รับรู้และรู้สึกสะเทือนใจยิ่งขึ้น เมื่อตอนที่เธออายุเพียง 15 ปี ถูกผู้ชายซึ่งไม่รู้ว่ามีจำนวนกี่คนรุมข่มขืน ตามเนื้อตัวนอมือเต็มไปด้วยรอยฟกช้ำดำเขียว หน้าอกมีแผลเป็นรอยถูกกัด ซึ่งตอนนั้นผู้เป็นพ่อได้พาไปแจ้งความ แต่ก็ไม่มีผลอะไรเกิดขึ้น และที่สำคัญไม่มีใครรู้ว่าในตอนนั้นตัวนอมือคิดอะไร จากเหตุการณ์ที่เธอต้องประสบกับมรสุมเลวร้ายของชีวิตและความเลวทรามของสังคมครั้งนั้น

พอคุยกันถึงตอนนี้ ฉันจึงหันไปถามย่าที่หันหยวกกล้วยใกล้เสร็จเรียบร้อย โดยมีป้าของนอมือคอยตะโกนถามเป็นภาษากะเหรี่ยงให้ว่า “คิดอย่างไรถึงเอานอมือกับน้องมาอยู่ด้วย” ป้าก็แปลกลับมาให้ฉันฟังอีกทีว่า

“มันไม่มีใครแล้วพี่น้องทางโน้นก็ตายหมดแล้ว ไม่รู้จะทำยังไง สงสารมัน มันจะอยู่ที่ไหนก็เหมือนกันแหละ บ้านคนดอยที่ไหนก็เหมือนกันเป็นพี่น้องกันหมด ที่แม่ฮ่องสอนก็หมู่บ้านเดียวกันเนี่ย ไม่ไกลกันเท่าไรเดินไปสักครึ่งวันก็ถึงแล้ว บ้านเขาก็คืออยู่บนดอยเหมือนกัน ทำไรทำนาเหมือนกัน อยู่เหมือนกัน กินเหมือนกัน เด็กสองคนนี้นมันอยู่ง่าย เลี้ยงง่าย” ย่าของนอมือเล่าให้ฉันฟังถึงเรื่องการย้ายมาอยู่ที่หมู่บ้านนี้ของนอมือกับน้องหลัง

จากพ่อตาย

หลังจากพูดคุยกันจนปลายคัลลอย ฉันจึงลากลับด้วยความรู้สึกรันทดไปกับชีวิตของหญิงสาวกะเหรี่ยงที่ชื่อนอมือคนนี้ ฉันนึกย้อนไปถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นบนสถานีนามัยเข้าของฤดูหนาววันนั้นอีกครั้ง นอมือเดินเข้ามาหาฉัน พร้อมกับเอามือลูบหน้าท้องที่พองออกเพียงเล็กน้อย ด้วยรอยยิ้ม และเสียงหัวเราะอย่างคนมีความสุข

วันนั้นตัวฉันเองไม่ได้คิดอะไร เพราะในเขตรับผิดชอบก็มีคนใบ้ที่เขามีสามีและมารับการฝากครรภ์ ฉันหันไปถามพี่แดง ผู้ช่วยสถานีนามัยซึ่งเป็นคนในพื้นที่ว่า “นอมือท้องไข่มุมนะ”

พี่แดงบอกกับฉันว่า “เขาเคยมาครั้งหนึ่งแล้ว ตรวจบัสสาวะให้แล้วท้องด้วย แต่ยังไม่ได้ทำอะไรให้และสั่งให้มาใหม่วันนี้ละหมอ”

“แล้วบัตรทองมีไหม บัตรประชาชนเอามาหรือเปล่า แล้วพ่อของเด็กในท้องชื่ออะไรละ” ฉันถามหาบัตรและหลักฐานต่าง ๆ เพื่อเก็บข้อมูลขึ้นทะเบียนหญิงตั้งครรภ์และออกสมุดสีชมพูให้ แต่พี่แดงตอบกลับมาในทันทีว่า

“นอมือโดนคนเมืองเรานี้แหละข่มขืน 5 คนรวด และก็โดนมาเรื่อย ๆ”

ในวินาทีนั้น ฉันตกตะลึงระคนรันทดใจกับชะตาชีวิตที่นอมือต้องประสบ คำว่าหญิงพิการ เด็กเกิดมาไม่มีพ่อ และคำว่าถูกข่มขืน ทำให้ฉันนึกถึงสิ่งที่ได้รับการสั่งสอนมาว่า ฉันควรไปแจ้งความและให้แพทย์ทำแท้งได้โดยไม่ผิดกฎหมาย เพราะการโดนข่มขืนก็หมายถึงหญิงคนนั้นตั้งท้องโดยไม่จำยอมและเด็กที่เกิดมาจะไม่มีพ่อ รวมถึงปัญหาที่ตามมากับเด็กจากการตั้งท้องลักษณะนี้ แน่نونที่สุดสิ่งที่ฉันคิดได้ในตอนนั้นคือ “ฉันต้องพาตัวนอมือไปทำแท้ง และจะต้องทำหมันให้เธอเพื่อป้องกันการ

ตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์”

วันนั้นฉันก็ตรวจดูหน้าท้อง ตรวจท้อง เจาะเลือดไปตรวจตามขั้นตอนปกติ ถึงแม้ว่าที่จริงแล้วนอมีไม่สามารถใช้สิทธิใด ๆ ได้ก็ตาม เพราะไม่มีบัตร 30 บาท ไม่มีแม่กระทั่งเลข 13 หลักในบัตรประชาชน ที่เป็นเครื่องแสดงถึงการได้รับสิทธิต่าง ๆ ในฐานะเป็นคนไทยคนหนึ่ง

หลังจากตรวจเสร็จ พี่แดงบอกฉันว่า “นอมีท่าจะรักลูกนะ เพราะมาตามที่เรานัดไว้ละ” ตอนนั้นฉันไม่ได้คิดอะไรกับคำพูดนี้ สิ่งที่อยู่ในความคิดมีเพียงว่า ฉันต้องทำอะไรเพื่อนำนอมีไปทำแท้งได้ ฉันไปปรึกษากำนันที่ดูแลหมู่บ้านนอมี ซึ่งตัวกำนันเองก็เป็นญาติของนอมีด้วย ฉันคุยกับกำนันว่าถ้าจะเอานอมีไปทำแท้ง ญาติทุกคนจะว่าอย่างไรบ้าง กำนันจะยอมหรือเปล่า กำนันเห็นด้วยกับฉันและบอกฉันว่า “ก็ได้ชั่วเหมือนกัน ว่านอมีมันท้อง ก็ยังไม่รู้จะทำอย่างไรกันดี แล้วแต่หมอจะว่ายังไง ฝากหมอดูด้วยแล้วกัน”

ฉันคิดในใจตอนนั้นว่าสิ่งที่ฉันต้องทำคือต้องทำให้นอมีมีหมายเลขประจำตัวประชาชนเสียก่อน เพราะจะต้องมีเรื่องของกฎหมายเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย และระหว่างที่ฉันตามหาเลข 13 หลักของนอมีอยู่ บวกกับการศึกษาข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการทำแท้งให้กับคนพิการ วันหนึ่งฉันก็เอาเรื่องนี้มาปรึกษาทุกคนในสถานีนอนามัย ขณะพูดคุยกอยู่นั้น พี่แดงก็พูดเปรย ๆ ขึ้นมาว่า

“พี่ว่ามันก็อยากได้ลูกมันมั้ง ดูซิเรบอกให้มาตรวจวันไหน ก็มาวันนั้น เดี๋ยวมาตั้งไกล”

เพียงประโยคนี้เองที่ทำให้ฉันถึงกับอึ้ง และหยุดคิดเรื่องการทำแท้งให้กับนอมี

ใช่แล้ว!! นอมี เขาก็เป็นคน เป็นผู้หญิงคนหนึ่ง ที่แม้จะเกิดมาพูดไม่ได้ แต่เมื่อเกิดมาแล้ว ก็ย่อมมีสิทธิในชีวิตของตัวเอง เป็นสิทธิของความเป็นผู้หญิงและสัญชาตญาณของความเป็นแม่ ฉันนึกโกรธตัวเองที่ทำมาไม่คิดถึงเรื่องนี้ นี่ฉันลืมนึกไปได้อย่างไร คงเพราะฉันมัวแต่มองเห็นความพิการ รับรู้แต่เรื่องที่โดนข่มขืน คิดแต่เรื่องเด็กที่จะเกิดมาไม่มีพ่อ เลยลืมนึกเรื่องหัวใจและความรู้สึกของนอมี และคงเป็นเพราะฉันยังไม่เคยมีลูก ยังไม่เคยสัมผัสถึงความรู้สึกของความเป็นแม่ แต่พี่แดงเคยผ่านความรู้สึกนี้มาแล้ว จึงรู้ว่าวันที่ผู้หญิงคนหนึ่งรู้ตัวว่าจะเป็นแม่นั้น มันเป็นความรู้สึกที่ยิ่งใหญ่เพียงใด และใครที่ไม่เคยรับรู้ถึงความรู้สึกนี้ด้วยตนเอง อธิบายมากเท่าไรก็คงไม่สามารถสัมผัสและเข้าใจได้

นอมีเองก็คงเช่นกัน ตอนนี้เธอกำลังรับรู้และสัมผัสถึงความรู้สึกของความเป็นแม่เยี่ยงผู้หญิงคนหนึ่ง ซึ่งฉันสังเกตได้จากที่นอมีมาหาเราตามนัดไว้ทุกครั้ง ฉันเห็นความสุขเจืออยู่ในรอยยิ้มน้อย ๆ นั้นเสมอ แม้จะไม่รู้ว่าลูกที่เกิดมามีใครเป็นพ่อ เมื่อลูกคลอดออกมาจะต้องดูแล เลี้ยงดูลูกอย่างไรบ้าง ไม่รู้ว่าลูกที่เกิดมาจะสมบูรณ์หรือไม่ และไม่สามารถรู้ได้ว่าหนทางของชีวิตน้อย ๆ ในท้องที่จะเกิดมาจะเป็นอย่างไร

แต่วันนี้สิ่งหนึ่งที่นอมี ตัวฉัน และเจ้าหน้าที่ในสถานีนอนามัยทุกคนรู้จักคือ นับตั้งแต่เวลานี้ ชีวิตที่กำลังเจริญเติบโตในท้องของหญิงสาวกะเหรี่ยงคนนี้ จะได้รับความรักความอบอุ่นจากผู้เป็นแม่ ได้รับการดูแลและเฝ้าดูจากพวกเราที่เป็นเจ้าหน้าที่สถานีนอนามัยทุกคน ที่ไม่สนใจอีกต่อไปว่านอมีจะมีหมายเลข 13 หลัก มีสิทธิในการรักษาจากบัตรทองหรือไม่ สิ่ง que ทุกคนให้ความสำคัญก็คือ ชีวิตน้อย ๆ ที่กำลังเติบโตในท้องนอมี จะได้รับรู้ถึงความรัก สายใยของความผูกพันที่ส่งผ่านเส้นเลือดหล่อเลี้ยงชีวิตจากนอมีไปสู่เขา และพวกเราที่หวังว่าความรัก ความผูกพันของสัญชาตญาณแห่งความเป็นแม่ของนอมีจะทำให้เขารับรู้ถึงความรู้สึกที่

ผู้เป็นแม่มีต่อเขา ออกมาลืมหูลูกโลกและอยู่เคียงข้างผู้เป็นแม่ เจริญเติบโตด้วยความเข้มแข็งและสามารถยืนหยัดต่อสู้กับสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตได้

ฉันหยุดความคิดที่จะพานอมือไปทำแท้งไว้ตั้งแต่วันนั้น และกลับไปคิดถึงลูกที่จะเกิดมาว่าทุกคนในบ้านพร้อมที่จะดูแลสมาชิกใหม่ของบ้านหรือไม่ ฉันตั้งใจจะไปเยี่ยมมือในวันเสาร์-อาทิตย์ที่ฉันอยู่เฝ้า แต่ยังไม่มีวันที่จะไปเยี่ยม ฉันก็ได้ข่าวจากคนไข้ที่มาหาฉันในวันเสาร์นั้นว่า “นอมือคลอดลูกแล้วนะหมอ ได้ลูกเป็นผู้หญิง น้ำหนักเกือบ 4 กิโล” ฉันตกใจมาก พร้อมถามกลับไปทันทีว่า “จริงหรือ เพิ่งท้องได้ไม่กี่เดือนเองนะ” คนไข้คนนั้นยืนยันว่า “จริงสิหมอ ไม่เชื่อหมอลองไปดูก็ได้” ฉันไม่อยากจะเชื่อเลย เพราะจากการตรวจท้องของฉันตามทฤษฎีที่ร่ำเรียนมาท้องของนอมือน่าจะกำลังสัก 5 เดือน แต่ทำไมถึงได้คลอดแล้ว

หลังจากที่ตรวจคนไข้เสร็จบ่ายวันนั้นฉันก็ชวนพี่แดงไปเยี่ยมมือที่บ้านทันที พร้อมด้วยถุงมือเด็ก 3 คู่ ถุงเท้าเด็ก 2 คู่ หมวกไหมพรมอีก 1 ใบที่เตรียมไว้ติดมือไปด้วย ได้ดูบ้านนอมือวันนี้ มีไม้ล้อมเป็นคอก ให้หมูตัวสีดำเชื่องตัวเดิม กำลังเดินย่ำพื้นบ้านที่เป็นขี้โคลนจากปัสสาวะและอุจจาระของตัวมันเองผสมกับน้ำฝนที่เพิ่งตกมาไม่กี่วัน ตัวมันถูกมัดหลวม ๆ อยู่กับเสาบ้าน แต่ลูก ๆ ของมันไม่รู้หายไปไหน กองฟืนยังอยู่ที่เดิม ข้าง ๆ กันเป็นเตาไฟที่ใช้หินก้อนใหญ่ 3 ก้อน วางเป็นรูปสามเหลี่ยมบนเตามีป๊อบที่ประยุกต์มาทำเป็นหม้อต้มข้าวให้หมู

ฉันเงยหน้ามองมือที่นั่งอยู่บนบันไดชั้นบนสุด ใส่เสื้อยืดสีขาวตุ๋น ๆ กับผ้าถุงทอลายเอกลักษณ์ของชาวกะเหรี่ยง ใส่หมวกไหมพรมสีเขียว นั่งอุ้มห่อผ้าห่มบริจาคที่มีสัญลักษณ์การบินไทยอยู่แนบอก หน้าตายิ้มแป้นพร้อมทั้งส่งเสียงเบะ-เบะให้กับฉันและพี่แดง ฉันเอ่ยทักทายย่าของนอมือและขึ้นไปบนบ้าน ขณะที่พูดคุยกับย่าและขอเด็กจากแม่คนใหม่มาอุ้มก็มีเพื่อนบ้าน 2-3 คนขึ้นมาสมทบ พอแกะห่อผ้าออกดู ฉันก็เห็นชีวิต

น้อย ๆ ที่จะมาเป็นเพื่อนทดแทนความเจ็บเหงาให้กับชีวิตของนอมือ ทารกน้อยเป็นเพศหญิงผิวสีค่อนข้างแดง ตัวน่าจะเป็นเด็กในเมืองที่พ่อแม่บำรุงร่างกายเพื่อให้ลูกของตนเองสมบูรณ์แข็งแรงเล็กน้อย เสียงร้องที่ดังขึ้นแสดงว่าเด็กทารกคนนี้น่าจะพูดได้ ทำให้ฉันรู้สึกดีใจขึ้นมาก

ฉันตรวจดูตามร่างกายก็พบว่าเด็กคนนี้เป็นเด็กที่มีความผิดปกติใด ๆ เพียงแต่ตอนนี้สะดือและมิกลิ้นเหม็น จึงจัดการให้คนที่มาเยี่ยมไปเอาสำลีกับแอลกอฮอล์ที่กองทุนยามาให้ ฉันจัดแจงเช็ดสะดือ พร้อมกับสอนนอมือและน้องสาวให้ดูแลความสะอาด และขอความร่วมมือเพื่อนบ้านให้หมั่นมาช่วยกันดูแล จากแววตาที่ฉันเห็น จากน้ำเสียงที่ฉันได้ยิน ทำให้ฉันรู้ว่า ทุกคนยินดีมาเพราะสงสารนอมือ และเอ็นดูลูกน้อยซึ่งน่ารักเหลือเกิน

“ใครทำคลอดให้ละ” ฉันเอ่ยถามด้วยความสงสัย และก็ได้รับคำตอบจากป้าว่า “อย่าเป็นคนทำคลอดให้” เพราะย่านนอมือเป็นหมอดำแยของหมู่บ้าน นับว่าเป็นความโชคดีของนอมือที่มีป้าเป็นหมอดำแย ไม่อย่างนั้นการคลอดคงเป็นเรื่องที่ต้องเหนื่อยกันหนักทีเดียว

ฉันรับรู้เรื่องราวของนอมือเพิ่มเติมจากวงสนทนา ซึ่งคาดกันว่าพ่อของเด็กน่าจะเป็นชายคนหนึ่งหมู่บ้านยังمينซึ่งเป็นหมู่บ้านคนเมืองที่นอมือเคยลงไปเที่ยวหลายครั้งตั้งแต่ถูกข่มขืน หลังจากทำงานรับจ้างที่หมู่บ้านนี้เสร็จ นอมือมักจะไม่กลับทันที แต่จะเดินเที่ยวเล่นและกลับตอนมืด ๆ ป้าห้ามไม่ให้ลงไปนอมือก็ไม่ฟัง ไม่มีใครรู้ว่านอมือรู้สึกอย่างไรกับเขา เพราะความรัก หรือเพราะความหวังว่าชีวิตจะมีคนคอยดูแลและอยู่เคียงข้าง ตอนที่นอมือลงมาบ้านคนเมืองบ่อย ๆ นั้น ป้าของนอมือโกรธมาก ต่อว่าต่าง ๆ นานา ยิ่งเมื่อรู้ว่าท้องก็โกรธมากขึ้นอีก จนบอกว่าลูกที่เกิดมายังไงก็จะไม่ดูแล

แต่เมื่อวันนี้ที่ชีวิตน้อย ๆ คลอดออกมา ฉันถามป้าว่า “รักหลานหรือเปล่า” ฉันเห็นรอยยิ้มอ่อนโยนทั้งในแววตาและสีหน้าของป้า ก่อนบอก

กับฉันว่า “ก็สงสารมันอยู่หรอกหมอ เด็กน้อยมันก็น่ารัก ยังไงมันก็หลานนะเนอะ” ป้าเล่าว่าเมื่อวานไปทำใบเกิดให้ลูกนอมือ แต่ทำไม่ได้เพราะไม่มีพ่อป้าจึงเล่าเรื่องของนอมือให้ฟังและบอกว่าเขา น้องชายของป้าเป็นพ่อเด็ก แต่เจ้าหน้าที่อำเภอยอมเพราะนามสกุลเดียวกันกับนอมือ พร้อมทั้งบอกว่ายังไม่ต้องมีชื่อพ่อเด็กที่ไม่ใช่ญาติก่อนถึงจะออกใบเกิดให้ได้ป้าของนอมือจึงคิดว่าจะไปขอให้หนุ่มคนเมืองที่อยู่บ้านยังمين อำเภอสะเมิง รับเป็นพ่อเพื่อขอทำใบแจ้งเกิดเท่านั้น โดยไม่ต้องรับเลี้ยงดูเด็ก

ฉันนั่งพูดคุยกุสัพเพเหระอีกสักพัก พร้อมกับนอมือเปลี่ยนผ้าอ้อมด้วยท่าทีคล่องแคล่วด้วยสัญชาตญาณของความเป็นแม่ รอยยิ้มที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความสุข ใบหน้าที่เต็มไปด้วยพลังและความรักที่จะเลี้ยงดูลูกตัวน้อย การเอาใจใส่ของย่า ป้า น้องสาว ญาติพี่น้อง รวมไปถึงเพื่อนบ้านที่รายล้อมรอบตัวนอมือกับลูก ก่อนจะขอตัวกลับอนามัยพร้อมการบ้านยุ่งยากอีกหลายข้อ ทั้งเรื่องใบเกิด พ่อเด็ก และสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่จำเป็นของเด็ก แต่สิ่งงดงามที่ออกเงยขึ้นในบ้านหลังนี้ก็คือ บ้านนอมือกำลังอบอวลไปด้วยความรักและน้ำใจของทุก ๆ คน ฉันคิดว่าแค่นี้ก็น่าจะเพียงพอแล้วสำหรับปัญหาอื่น ๆ ที่ต้องเผชิญนั้น เมื่อทุกคนมอบความรักให้อย่างนี้ รับรองว่าหนทางแก้ไขต้องมีขึ้นแน่นอนไม่ช้าก็เร็ว

ระหว่างทางที่รถวิ่งห่างออกจากบ้านของนอมือ ในใจฉันรู้สึกขอบคุณพี่แดง ถ้าวันนั้นเธอไม่ทักท้วงเรื่องการพานอมือไปทำแท้ง ฉันคงทำอะไรที่เป็นการลิดรอนสิทธิของหญิงไปคนหนึ่งที่มีชีวิต มีจิตใจเหมือนคนอื่น ๆ เย็นวันนั้นฉันกำลังกลับไปยังสถานอนามัยอีกครั้ง พร้อมกับเหตุการณ์ที่สอนให้ฉันได้รู้ว่า หน้าที่ของฉันคือการทำให้ชีวิตของผู้คนที่ฉันรับผิดชอบพบกับความสุข ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ให้คำแนะนำที่เหมาะสมสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิต ส่วนทฤษฎีต่าง ๆ ที่ร่ำเรียนมานั้น ในบางเหตุการณ์หรือในบางพื้นที่ต้องมีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับ

ชีวิตของบุคคลและสังคมนั้น และไม่ว่าเราจะไปอยู่ที่ไหน ไม่ว่าจะมีตำแหน่งที่สูงขึ้นเพียงใด เราก็ไม่มีสิทธิไปตัดสินโอกาสและสิทธิของความเป็นคนหรือกระทั่งตัดสินใจเลือกสิ่งต่าง ๆ แทนเจ้าของชีวิตได้

ในวันนี้ ถึงแม้นอมือและลูกจะไม่มีหลักฐานที่แสดงตัวตน ไม่มีเลข 13 หลักที่เป็นเลขประจำตัวของประชาชนคนไทย แต่พวกเราทุกคนในสถานอนามัยก็ยังให้การดูแล ให้การรักษา เอาใจใส่ตั้งแต่ก่อนคลอด และหลังคลอด โดยไม่สนใจว่าทั้งคู่จะมีสิทธิของการเป็นคนไทยหรือไม่ ลูกของนอมือได้รับการฉีดวัคซีน เฝ้าระวังภาวะทุพโภชนาการ ในขั้นตอนระบบ ที่เราเรียกเด็กน้อยว่า “เด็กหญิงลูกนอมือ” ด้วยหน้าที่และด้วยความรู้สึกที่ว่า สิ่งที่เขาต้องได้รับคือหน้าที่ของเรา คือความถูกต้องที่ต้องทำ และสิ่งที่ฉันคิดว่าเป็นหน้าที่อีกอย่างในตอนนี้ ก็คือช่วยกระตุ้นให้ผู้ใหญ่บ้านทำให้สองคนแม่อีกมีเลข 13 หลัก เพราะในวันข้างหน้า หากออกไปนอกหมู่บ้าน เขาต้องทำตามกฎเกณฑ์ที่เป็นข้อกำหนดของรัฐอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

เรื่องของนอมือทำให้ฉันเข้าใจอย่างถ่องแท้ในสิ่งที่หมอประเวศเคยพูดไว้ว่า **“ศักดิ์ศรีและคุณค่าแห่งความเป็นคน คือสิ่งที่สำคัญที่สุดของมนุษย์ ศักดิ์ศรีคือการทำสิ่งที่ถูกต้อง คุณค่าอยู่ที่การมีหัวใจแห่งความเป็นมนุษย์”**

2

รุ่งตะวัน

ประภา วัฒนชัย

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดจันทบุรี

ภาพหญิงสาวที่นอนบนเตียงผู้ป่วยอย่างไร้อิสรภาพ เพื่อเตรียม
ซื้อไฟฟ้าในตึกจิตเวช ลำตัวและแขนขาของเธอถูกตรึงให้แนบกับเตียง
สายจากเครื่องซื้อไฟฟ้าพาดไปมาบนร่างที่นิ่งของเธอ มีเพียงแวตาที่
มองพยาบาลผู้เตรียมความพร้อมอย่างคุ้นเคย ซึ่งเป็นการทำครั้งสุดท้าย
ก่อนที่รุ่งตะวันจะกลับบ้าน เมื่อเจ้าหน้าที่กดปุ่มเปิดเครื่อง ร่างของหญิง
จะกระตุกตามความแรงของกระแสไฟที่ปล่อยเข้าร่างของเธอ น้ำลายเป็น
ฟองไหลออกจากปากลงแก้มทั้งสองข้าง เพียงครู่เดียวร่างของเธอก็แน่นิ่ง
โดยมีพยาบาลดูแลอย่างใกล้ชิด....

หลังจากนั้นไม่นานทางโรงพยาบาลจิตเวชนครราชสีมาได้ส่ง
จดหมายถึงสาธารณสุขจังหวัด และจดหมายได้ถูกส่งต่อมาเป็นลำดับ จน
ท้ายที่สุดทางสาธารณสุขอำเภอได้ส่งจดหมายดังกล่าวมายังศูนย์แพทย์
ชุมชนจันทบุรีซึ่งเป็นผู้ดูแลพื้นที่ดังกล่าว โดยมีข้อความในจดหมายดังนี้

“ด้วยโรงพยาบาลจิตเวชนครราชสีมา ได้รับผู้ป่วยชื่อนางสาว
รุ่งตะวัน ตั้งจิต อายุ 23 ปี บ้านอยู่ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง
จังหวัดจันทบุรีเข้ารับการบำบัดรักษาบัดนี้อาการป่วยของนางสาว

รุ่งตะวัน ตั้งจิต ได้ทุเลาลงสู่ภาวะปกติแล้ว แพทย์อนุญาตให้
กลับบ้านได้ จึงใคร่ขอให้แจ้งเจ้าหน้าที่ ผู้เกี่ยวข้องติดตามญาติ
ของนางสาวรุ่งตะวัน ตั้งจิต ไปรับตัวกลับบ้านด้วย”

เมื่อทีมศูนย์แพทย์ชุมชนจันทบุรีได้อ่านจดหมายและเห็นว่าเป็น
เรื่องที่ต้องดำเนินการโดยด่วน จึงตัดสินใจติดตามค้นหาบ้านของรุ่งตะวัน
โดยใช้แผนที่เดินดินในการติดตามเยี่ยมบ้าน และด้วยความชัดเจนของ
แผนที่จึงทำให้ทีมงานพบบ้านรุ่งตะวันได้ภายในเวลาไม่นานนัก

สภาพบ้านรุ่งตะวันที่ปรากฏอยู่ตรงหน้าเป็นเพียงกระท่อมหลัง
เล็ก ๆ ที่สร้างขึ้นจากวัสดุเหลือใช้ที่ค่อนข้างเก่าและไม่แข็งแรงนัก หลังคา
มุงด้วยจากและสังกะสีแซมกันดูไม่เป็นระเบียบ ผังบ้านกันด้วยป้ายสังกะสี
ซึ่งมีลักษณะคล้ายป้ายโฆษณาเก่า ๆ พื้นบ้านปูด้วยเสื่อน้ำมันหลากหลาย
ลายและขนาด ประตูบานทำด้วยสังกะสีเก่า โดยใช้ไม้เก่าทำขอบให้ดู
แข็งแรงขึ้น

“มีใครอยู่บ้านไหมคะ” ทีมงานของเราคนหนึ่งตะโกนเข้าไปในบ้าน
ที่ดูเหมือนจะไม่มีวิเววของใครในบ้าน จะมีก็แต่สุนัข 4 ตัวที่วิ่งกรูมาที่
หน้าบ้านทันทีที่เสียงเรียกดังขึ้น

หลังจากเสียงเรียกของเราและเสียงเห่าของสุนัขที่อยู่ในบ้าน
ทั้ง 4 ตัว ก็ปรากฏร่างของหญิงชราร่างท้วม ผิวซีดเหลือง ผมเหลืองทอง
รุงรังเหมือนไม่เคยได้รับการหวี ซึ่งมาทราบภายหลังว่าเป็นวิกที่เธอเก็บเงิน
ซื้อมาด้วยราคาถูกร้านเสริมสวยแถวปากซอย สวมเสื้อและกางเกง
ขาสั้นเก่า ๆ เดินออกมาจากกระท่อมที่ปิดมิดชิด เปิดอยู่เพียงประตูเข้า
กระท่อม ด้วยสีหน้าที่ยิ้มแย้ม พอมองเห็นพื้นที่ยังพอเหลืออยู่บ้าง

“มาหาใครละ” หญิงชราสบตาและยิ้มเห็นฟันซี่โตที่มีเหงือกกรุ่น
แทบทุกซี่

“เรามาเยี่ยมจ๊ะ และจะมาบอกข่าวว่าทางโรงพยาบาลจิตเวช นครราชสีมาแจ้งว่ารุ่งตะวันหายแล้ว และให้ไปรับกลับบ้านได้” หนึ่งในทีมงานตอบพร้อมกับยิ้มให้

เมื่อหญิงชราได้ฟังดังนั้น จากสีหน้าและแววตาที่เคยมีรอยยิ้ม ก็แปรเปลี่ยนไปในทันที แต่ก็ยังมีใจเชื่อเชิญให้ทีมงานเข้าไปนั่งคุยในบริเวณบ้าน

ลมเย็นพัดผ่านมาเรื่อย ๆ ท่ามกลางแสงแดดรอบนอกที่ร้อนระอุ ทีมงานได้อาศัยร่มเงาจากต้นมะพร้าวสูงซึ่งล้อมทอดยาวกับพื้นดินอยู่ หลังบ้านที่เจ๊ฮวยอยู่ มะพร้าวต้นนี้มีบิ๊บบังกะสีเก่า 4 ใบผูกร้อยเรียงกัน รอบลำต้น ซึ่งลุงเดียวสามีของหญิงชราที่ชื่อเจ๊ฮวยได้ผูกไว้กับขโมยมา ลักเก็บลูกมะพร้าวที่เหลือเพียงต้นเดียว กระสอบปุ๋ยเก่า ๆ ได้กลายเป็นที่นั่งสนทนา บริเวณด้านหน้ากระท่อมที่พักอาศัยของเจ๊ฮวย

“ฉันไม่อยากให้หนักกลับมาบ้านเลย เดี่ยวจะมาติดฉันอีก” เจ๊ฮวย กล่าวลากเสียงยาวในขณะที่เริ่มเล่าเรื่องราวของรุ่งตะวัน หรือหนึ่งให้พวกเราฟังมากขึ้น

นั่นคือจุดเริ่มต้นที่ทำให้พวกเราได้รู้จักกับรุ่งตะวันและครอบครัว อันประกอบด้วย ลุงเดียว เจ๊ฮวย และ เอก กับเรื่องราวความทุกข์หนักหน่วงการที่พวกเขาต้องร่วมกันเผชิญ

ลุงเดียว เป็นพ่อของรุ่งตะวัน ปีนี้เขาอายุ 61 ปีแล้ว มีอาชีพเก็บเศษอาหารตามแผงลอยขายอาหารที่ตลาดใต้รุ่ง เพื่อนำส่งขายให้เจ้าของเล้าหมู เก็บของเก่าและขยะขาย ส่วนหญิงชราคือ เจ๊ฮวย ซึ่งเป็นแม่ของรุ่งตะวัน

ลุงเดียวเคยร่ำรวยและมีที่ดินจำนวนมาก ข้างฝ่ายเจ๊ฮวยเองก็มาจากพื้นเพครอบครัวที่มีฐานะดี พิธีแต่งงานของคนทั้งคู่ถูกจัดขึ้นอย่าง

ใหญ่โตที่โรงแรมมีระดับของจังหวัด แต่หลังจากที่มายึดอาชีพปล่อยเงินกู้ นอกกระบบก็ถูกโกงเรื่อยมาจนถึงขั้นหมดตัว ครอบครัวจึงตกอับและอยู่อย่างลำบากแร้นแค้นเรื่อยมา

ชีวิตของทั้งคู่ที่ต้องเผชิญกับความยากลำบากได้ส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตทั้งครอบครัว บทเรียนจากการถูกโกงทำให้ลุงเดียวเกิดทริศ ยอมรับสภาพความเป็นอยู่ของตนเองและก้มหน้าก้มตาทำมาหากินในรูปแบบใหม่อย่างทรนง ต่างจากเจ๊ฮวยและรุ่งตะวันที่ทุนทุราย อยู่กับสภาพความ อดัดขาดแคลน แต่ก็ทำอะไรไม่ได้ เพราะเมื่อไรที่แสดงท่าทีดื้อดึงไม่เชื่อฟังก็จะถูกลุงเดียวทุบตี

สมบัติชิ้นสุดท้ายที่เหลืออยู่ก็คือที่ดินอันเป็นที่ตั้งของกระท่อม หลังนี้ ซึ่งมีอาณาเขตกว้างขวางถึง 1 ไร่ ซึ่งเจ๊ฮวยหมายมั่นว่าหากนำไปขายเมื่อไรก็จะกลายเป็นทรัพย์สินที่พลิกชีวิตของเธอและครอบครัวให้ ลืมตาอ้าปากได้บ้าง เพราะเพื่อนบ้านประเมินให้ฟังว่าไร่ละไม่ต่ำกว่า 2 ล้านบาทเนื่องจากทำเลดีมาก ส่วนที่ดินผืนถัดไปจากของลุงเดียว เจ้าของขาย ให้นายทุนสร้างหมู่บ้านจัดสรรและสร้างห้องแถวให้คนเช่า

เจ๊ฮวยมักจะบ่นให้ใคร ๆ ฟังด้วยน้ำเสียงที่เจือด้วยความท้อแท้ และสิ้นหวังว่า

“ฉันอยากแบ่งขายที่ดินตรงนี้ แต่ลุงเดียวมันไม่ให้ขาย” นอกจากนั้น เจ๊ฮวยอยากจะไปให้พ้นจากกระท่อมหลังนี้ บางครั้งเธอก็คิดจะขยับขายไป อยู่กับพี่สาวซึ่งมีตึกแถวอยู่ที่ตลาดในตัวอำเภอ แต่ก็เห็นหวงเอากับรุ่งตะวัน และที่สำคัญก็คือเธอกลัวลุงเดียว....

ครั้งหนึ่งเจ๊ฮวยเคยทำไฟฟ้าลัดวงจร สายไฟฟ้าที่อยู่นอกตัวบ้าน เกิดลุกไหม้ และทำให้ไฟฟ้าดับทั้งบ้าน เมื่อลุงเดียวกลับมาเห็นสายไฟ ไหม้เกรียมเข้าก็โกรธมาก เขาไม่ยอมซ่อมไฟให้ใช้การได้ และไม่ยอมกลับ

บ้านนานถึง 2 สัปดาห์ เจ็สวีย์ รัฐตะวัน และเอกจึงต้องอยู่ท่ามกลางความมืด หงุดหงิดไม่ได้ และต้องไปขอข้าววัดมากิน....

บางครั้งดูเหมือนลูกเดียวพยายามจะแสดงให้เห็นว่าเขาเข้าใจถึงความเฝื่อนของเจ็สวีย์ มีอยู่ช่วงหนึ่งก่อนหน้านี้ที่เขาพยายามเก็บสะสมวัสดุสร้างบ้านและเริ่มตั้งเสาบ้านได้ 6 ต้น แต่ในที่สุดก็หยุดไปเพราะไม่มีทุน และไม่คิดที่จะทำต่อ

แม้ตัวเจ็สวีย์จะพยายามรบเร้าขอให้ลูกเดียวแบ่งขายที่ดินบางส่วนเหมือนกัน แต่ก็โดนย้อนถามว่าจะเอาเงินไปทำอะไร เมื่อเจ็สวีย์ตอบว่าจะเอามาสร้างบ้านดีๆ อยู่ แต่คำตอบที่ได้จากปากลูกเดียวก็คือ “หนูมันยังอยู่ในรูได้เลย” เจ็สวีย์จึงไม่มีทางเลือกนอกจากต้องทำใจและอยู่ในกระท่อมหลังนี้ต่อไป สิ่งที่เขาารู้สึกว่าพอจะเยียวยาให้รู้สึกดีขึ้นและเสมือนว่าตัวเองได้กลับไปใช้ชีวิตเหมือนที่เคยเป็นดังในอดีตได้บ้างก็คือการเก็บหอมรอมริบเงินเล็ก ๆ น้อย ๆ หาซื้อเสื้อผ้าสีฉูดฉาดให้กับตัวเองและซื้อขนมให้เอก

เอกเป็นหลานที่เกิดจากลูกเลี้ยงของเจ็สวีย์กับลูกเดียว หลายปีก่อนลูกเดียวกับเจ็สวีย์เคยไปขอเด็กผู้หญิงอายุประมาณ 4-5 ปี มาเลี้ยงเป็นลูก เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ลูกเลี้ยงคนนี้ก็ไปทำงานเป็นนักร้องและได้คบหากับผู้ชายคนหนึ่งจนมีลูกด้วยกัน 1 คน ซึ่งก็คือ เอก หลังจากคลอดเอกได้ไม่กี่เดือนลูกเลี้ยงก็หนีตามผู้ชายคนนั้นไป ทิ้งเอกไว้ให้เจ็สวีย์ซึ่งเป็นยายบุญธรรมเลี้ยง ซึ่งเธอก็เลี้ยงดูเอกด้วยความรักและเธอก็เรียกเจ็สวีย์ว่า “แม่” ทั้งคู่ผูกพันกันดุจแม่ลูกที่แท้จริง แต่เอกไม่ค่อยชอบรัฐตะวันและไม่กล้าเข้าใกล้ เพราะรัฐตะวันชอบทำร้ายเอกและ “แม่”

พฤติกรรมผิดปกติของรัฐตะวันไม่ได้เป็นมาตั้งแต่กำเนิด แต่มาแสดงให้เห็นหลังจากเมื่อถูกข่มขืน ระหว่างเรียนอยู่ชั้น ม.3 ชาวบ้านแถวนั้นเล่าให้ฟังว่า ในวันเกิดเหตุรัฐตะวันนั่งรถรับจ้างกลับจากโรงเรียนแล้ว

ไม่ยอมจ่ายเงิน ซึ่งก่อนหน้านี้รัฐตะวันเคยทำแบบนี้มาแล้วหลายครั้ง จนกระทั่งวันนั้นโชเฟอร์คิด “เอาคืน” จึงชวนเพื่อนที่ติดรถไปด้วยกันพา รัฐตะวันไปข่มขืน จากเหตุการณ์ครั้งนั้นรัฐตะวันหายตัวไปจากบ้าน 1 วัน กับ 1 คืนเต็ม ๆ แล้วกลับมาในสภาพเนื้อตัวมอมแมม ผมหงอกเป็นกระจิง แล้วก็เอนั่งซึมไม่ยอมพูดคุยจากกับใคร

หลังจากกลับมาอยู่บ้านได้ไม่นาน รัฐตะวันก็ถูกผู้ชายคนอื่น ๆ ล่วงเกินทางเพศอีกหลายครั้ง โดยผู้ชายพวกนั้นถึงกับแะเยียนมานานกับเธอถึงในบ้านท้ายที่สุดรัฐตะวันได้กลายเป็นเครื่องบำเรอความใคร่ให้กับผู้ชาย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นแรงงานรับจ้างชั่วคราวในละแวกบ้าน และกลายเป็นเรื่องสนุกของเด็กชุกชนละแวกนั้นที่มาแอบดู ซ้ำร้ายไปกว่านั้นผู้ชายบางคนก็เข้ามาไม่พบรัฐตะวันกลับข่มขืนเจ็สวีย์แทน จนเจ็สวีย์และเพื่อนบ้านทนไม่ไหวต้องแจ้งตำรวจมาจับผู้ชายรายล่าสุดที่เข้ามาหา รัฐตะวันไปขังคุก หลังจากนั้นไม่นานเจ็สวีย์จึงรู้ว่ารัฐตะวันตั้งท้องได้ 3 เดือนแล้ว เจ็สวีย์และชาวบ้านจึงตัดสินใจพา รัฐตะวันไปทำแท้ง

รัฐตะวันมีความความฝันที่อยากมีชีวิตที่ดีเหมือนอย่างผู้เป็นแม่ และยังเกิดการเปรียบเทียบกับเพื่อนสาววัยเดียวกันที่เขามีความพร้อมกว่าด้วยความคับแค้นดังกล่าวประกอบกับความบอบช้ำจากการถูกทำแท้งตั้งแต่วัยเยาว์ ทำให้รัฐตะวันเกิดอาการทางจิตกำเริบขึ้นรุนแรง จนเข้าข่ายโรคจิตเภท (Schizophrenia) เธอมักจะพูดจาเพ้อเจ้อและบ่นปวดศีรษะบ่อย ๆ จนเจ็สวีย์ต้องนำเธอส่งโรงพยาบาลพระปกเกล้าเพื่อเข้ารับการบำบัด แต่แต่ละครั้งที่รัฐตะวันจะถูกบำบัดอาการด้วยการฉีดไฟฟ้า 3-5 ครั้ง และเข้ากลุ่มบำบัดทุกวันจนอาการปกติจึงได้รับอนุญาตให้กลับบ้านได้

เจ็สวีย์บอกว่ารัฐตะวันไม่ชอบอยู่โรงพยาบาล ในขณะที่เธอชอบที่จะให้รัฐตะวันอยู่ในโรงพยาบาลนาน ๆ เพราะทำให้เธอรู้สึกปลอดภัยจากการถูกรัฐตะวันทำร้ายเมื่ออาการทางประสาทกำเริบ

การที่รุ่งตะวันทำร้ายแม่ เพราะเชื่อว่าตัวเองไม่ใช่ลูกที่แท้จริงของเจ๊ฮวย แต่เป็นลูกของพระองค์เจ้าโสมสวลีที่นำมาฝากเจ๊ฮวยเลี้ยงไว้ เพราะว่าแม่ของเธอ (หมายถึงพระองค์เจ้าโสมสวลีฯ) รักพระองค์ภาเพียงองค์เดียว ประวัติชีวิตเรื่องนี้รุ่งตะวันจะเล่าให้ใคร ๆ ฟังซ้ำแล้วซ้ำเล่า ทำให้คนที่ได้ยินได้ฟังรู้สึกร้อน ๆ หนาว ๆ ไปตาม ๆ กัน และรุ่งตะวันยังคงตั้งหน้าตั้งตารอ “แม่” ที่แท้จริงของเธอมารับไปอยู่ในวัง หลายครั้งที่เธอรอไม่ไหวก็จะดันดันไปตามหา “แม่” ถึงกรุงเทพฯ แต่ทหารที่รักษาความปลอดภัยไม่ให้เข้าและไล่เธอออกจากบริเวณพระราชวัง จนเจ๊ฮวยต้องเป็นธุระไปตามและพากลับบ้าน

นอกเหนือจากรุ่งตะวันจะดำรงอยู่ในโลกแห่งจินตนาการอันเพริศแพร้วที่บรรจงสร้างขึ้นจนแยกไม่ออกระหว่างความฝันกับความจริง อารมณ์จิตเวชของเธอยังแสดงออกในรูปแบบอื่น ๆ อีก นับตั้งแต่อาการคลุ้มคลั่งทำลายข้าวของในบ้าน นำยาที่ได้จากโรงพยาบาลไปทิ้ง หรือแม้กระทั่งจุดไฟเผาบ้านเมื่อเกิดเรื่องขัดใจ

ประมาณเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2545 รุ่งตะวันหนีออกจากบ้านเป็นครั้งที่สอง และถูกข่มขืนซ้ำอีกครั้ง คนที่ก่อกรรมทำเข็ญกับรุ่งตะวันซ้ำสองเป็นกระเป๋ารถประจำทางสายจันทบุรี-โคราช โดยเขาหลอกรุ่งตะวันขึ้นรถไปข่มขืนแล้วนำตัวไปทิ้งไว้ที่บริเวณบ้านร้างแห่งหนึ่งริมถนนสายจันทบุรี-โคราช จนตำรวจไปพบรุ่งตะวันในสภาพร่างกายที่โทรมมากและเดินสะดุดสะดุดอยู่ข้างถนน ทางตำรวจจึงนำตัวส่งโรงพยาบาลจิตเวช นครราชสีมาและทางโรงพยาบาลได้มีจดหมายแจ้งมายังศูนย์แพทย์ชุมชนจันทบุรีให้รับตัวรุ่งตะวันกลับบ้าน และเป็นจุดเชื่อมต่อให้ฉันและทีมงานสืบเสาะมาจนถึงกระท่อมหลังนี้

เรื่องราวความทุกข์ของครอบครัวรุ่งตะวันทีหลังไหลออกมาให้ฉันและทีมงานได้ร่วมรับรู้ ทำให้พวกเราเริ่มตระหนักว่าการกิจการค้นหาญาติ

คนใช้รายนี้ เพื่อประสานงานและส่งตัวผู้ป่วยกลับคงไม่ได้จบลงง่าย ๆ ซึ่งเราก็ไม่รู้สิกรังเกียจเด็ดจันท์ แต่กลับมีความรู้สึกมุ่มม่นอยากรหาทางช่วยครอบครัวของรุ่งตะวันให้จงได้ ฉันและทีมงานจึงลากลับเพื่อไปวางแผนดำเนินการช่วยเหลือ และบอกกับเจ๊ฮวยว่าจะมาเยี่ยมใหม่

หลายวันต่อมา ฉันและทีมงานมีโอกาสได้ไปเยี่ยมเจ๊ฮวยอีกครั้ง คราวนี้มีนักเรียนพยาบาลฝึกงานมาศึกษาชุมชนและศึกษาครอบครัวของรุ่งตะวันด้วย ขณะที่เรากำลังจะขึ้นรถกลับก็พบกับลุงเดียวซึ่งกำลังขี่รถมอเตอร์ไซด์คันเก่าคู่ชีพพร้อมกับพวงสิ่งของต่าง ๆ พระพุทธรูปเต็มรถเข้าบ้านมา ท่ามกลางบรรยากาศการต้อนรับอย่างคึกคักจากสุนัขทั้ง 4 ตัว ที่วิ่งกระดิกหางและส่ายหัวมาต้อนรับลุงเดียวถึงรถ

เราทั้งหมดตัดสินใจอยู่ต่อเพื่อทำความรู้จักหัวหน้าของครอบครัวจากสภาพที่เห็นลุงเดียวเป็นชายวัยกลางคน เนื้อตัวมอมแมม ใส่กางเกงขาสั้นเก่า ๆ ไม่สวมเสื้อ ผมไม่หวีและปล่อยยาวเป็นกระเซิง ขี่รถมอเตอร์ไซด์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะคือ มักจะห้อยบี๊สังกะสีไว้ที่ช่วงท้ายรถและแขวนถุงพลาสติกหรือถุงก๊อบแก๊บใส่ของแขวนไว้รอบคันรถ คอยเก็บเศษอาหารตามแผงลอยขายอาหารที่ตลาดได้รุ่งเพื่อส่งขายให้เจ้าของเล้าหมู ปกติลุงเดียวจะกลับบ้านเวลาประมาณตี 4 ถึงตี 5 โดยชาวบ้านแถวนั้นจะรู้จักกันหมดทั้งละแวก เพราะสุนัขจะเห่าตั้งแต่ปากซอยจนถึงบ้าน

“สวัสดิ์คะลุง” ฉันและทีมงานกล่าวเป็นเสียงเดียวกันพร้อมทั้งยกมือสวัสดี แต่แล้วก็ค่อย ๆ ลดมือลงอย่างเก้อ ๆ เพราะลุงเดียวไม่สนใจกับคำทักทายของเรา แต่กลับง่วนอยู่กับการใช้มีดขนาดเหมาะสมมือแบบที่ใช้ปอกผลไม้ตัดเชือกที่มีดถ่างต่าง ๆ ที่แขวนมาที่รถ

นักเรียนพยาบาลค่อย ๆ ถอยไปตั้งหลักอยู่บนรถ มีเพียงฉันและทีมงานอีก 2 คน ที่ยืนอยู่ห่าง ๆ อย่างกล้า ๆ กลัว ๆ กับลักษณะที่ไม่ค่อยเป็นมิตรของชายชรา

“มาทำไม้กัน” สักพักใหญ่ลุงเดียวจึงเอ่ยคำแรกพร้อมกับยกมิดขึ้นลง แทนที่จะตัดเชือกเส้นที่ตั้งใจไว้แต่แรก

“พวกเรามาเยี่ยมรุ่งตะวันคะ มาดูว่าหายดีหรือยัง” ทีมงานพยายามทำใจดีลู่อเดียวในขณะที่สายตาจับจ้องไปที่มิดในมือลุงเดียว และอยู่ในท่าที่พร้อมจะวิ่งหนีได้ทุกเมื่อ

“พวกหมอรักษาอย่างไรกัน ไม่เห็นหาย มะเร็ง เบาหวาน ความดัน ใครเป็นแล้วเข้าโรงพยาบาลก็ตายกันหมด” ลุงเดียวพูดด้วยเสียงดุดัน พร้อมทั้งยกมิดขึ้นและทำท่าคล้ายจะตัดเชือกที่มีดงที่ห้อยไว้ท้ายรถแต่จนแล้วจนรอดก็ไม่ตัด ยกขึ้นยกลงอยู่อย่างนั้นจนพูดจบ ดูน่าหวาดเสียวยิ่ง

ความเงียบอันน่าอึดอัดปกคลุมอีกครั้ง เนื่องจากทีมงานไม่รู้ว่าจะตอบอย่างไร ในขณะที่ลุงเดียวหยิบเศษอาหารที่เตรียมมา ส่งให้สุนัขทั้ง 4 ตัวที่รายล้อมอยู่ด้วยความหิว

“ถ้าจะให้หายต้องมาหาฉัน ดื่มน้ำยาของฉัน หายกันทุกคน” ลุงเดียว พูดด้วยความภาคภูมิใจ สีหน้าและแววตาเริ่มคลายความดุดัน

“แล้วลุงรักษายังไงละ พอจะบอกได้ไหม” ทีมงานเริ่มใจชื้นพยายามแสดงท่าทีให้ลุงเดียวรู้ว่าสนใจ

“บอกไม่ได้ คนป่วยอยากหายต้องมาหาเอง” ลุงเดียวพูดพลางเหิดหน้าขึ้น ยกคิ้วสูงขย้างหางตาเล็กน้อย หลังจากนั้นก็เดินเลี้ยวไปเลี้ยงอาหารสุนัขตัวโปรดทั้ง 4 ตัว ฉันและทีมงานจึงลากลับ...

“สำหรับกรณีของรุ่งตะวันนี่ค่อนข้างสลับซับซ้อน หนูยังไม่มั่นใจที่จะช่วยดูแลก็แล้วกัน” หนึ่งในทีมงานพูดขึ้นหลังจากที่ได้ลงไปเยี่ยมบ้านรุ่งตะวัน

“คงต้องทำการบ้านกันมากหน่อยสำหรับกรณีครอบครัวของรุ่งตะวัน พวกเราต้องกลับไปทบทวนองค์ความรู้ทางด้านโรคจิตเภท ตกลงว่าพี่จะรับดูรุ่งตะวันเอง แต่ทุกคนก็ต้องเรียนรู้ร่วมกันเหมือนกรณีอื่น ๆ และช่วยกันค้นหาสาเหตุและกำหนดปัญหา แล้วก็ให้คำปรึกษาแก่คนไข้ทั้งครอบครัว ห้ามทิ้งเด็ดขาด มิฉะนั้นเราจะช่วยรุ่งตะวันไม่ได้แน่” ฉันขอความร่วมมือจากทีมงาน ซึ่งทุกคนแสดงความเต็มใจ หลังจากที่ได้สัมผัสด้วยตาตนเองถึงสภาพความทุกข์และความกดดันที่สมาชิกในครอบครัวของรุ่งตะวันได้รับ

หลังจากปรึกษาหารือกันแล้วก็เห็นพ้องต้องกันว่ามีปัญหาบางอย่างที่มีความสำคัญมาก และต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วนก่อนสิ่งอื่นใด นั่นคือตัวรุ่งตะวันเองนอกจากจะมีอาการจิตเภทกำเริบ ก็ยังเผชิญสภาวะเสี่ยงต่อการตั้งครรภ์และโรคเอดส์ ในขณะที่เจี๊ยะมีความเครียดสูงเพราะวิตกกังวลกับอาการป่วยของรุ่งตะวันและอนาคตของเอกหลานรักที่เลี้ยงดูดุจลูกในไส้ อีกทั้งลุงเดียวมีปัญหาเรื่องอารมณ์แปรปรวนง่าย

หลังจากวิเคราะห์สภาพปัญหาพร้อมกันแล้ว เราก็คาดหวังว่าถ้าหากสามารถแก้ปัญหาของรุ่งตะวันได้ เจี๊ยะก็คงจะคลายความวิตกกังวลลง ส่วนลุงเดียวหากได้ปฏิสัมพันธ์ด้วยการพบปะพูดคุยกับทีมงานบ่อย ๆ ความเป็นมิตรระหว่างกันจะมีมากขึ้น และอาการอารมณ์แปรปรวนก็น่าจะลดลง

การได้ทบทวนองค์ความรู้เรื่องโรคจิตเภท ทำให้ฉันและทีมงานมีความตระหนักมากขึ้นว่าผู้ป่วยครอบครัวนี้ต้องดูแลอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง โดยให้จิตแพทย์เป็นผู้บำบัดรักษาอาการของโรค ส่วนการดูแลการเจ็บป่วยทางใจและลดความคาดหวังของผู้ป่วยเป็นบทบาทโดยตรงของทีมงาน และของคนในชุมชน ซึ่งได้ปรึกษาซึ่งเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ของหมู่ที่ 3 ที่เอาใจใส่เรื่องสุขภาพของคนในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมดูแลรุ่งตะวัน และเป็นผู้ประสานงานระหว่างทีมงานกับชุมชนให้เฝ้าดูแลพฤติกรรมของรุ่งตะวันอยู่ห่างๆ เนื่องจากปรึกษาปัญหามาก่อนในการดูแล

ผู้ป่วยทางจิต

ในที่สุดเราก็ตกลงใจเลือกการออกกำลังกายเป็นวิธีบำบัดจิตใจให้
รู้๓๓วัน เนื่องจากหากได้มีการเคลื่อนไหวของร่างกายตามจังหวะดนตรี
จะทำให้จิตใจแจ่มใสขึ้นไม่หมกมุ่นและซับซ้อนเสียในร่างกายออกมา
เหงื่อ ทำให้ร่างกายสดชื่นขึ้นหากได้ทำเป็นประจำ

วันต่อมาเราจึงไปหารู้๓๓วันที่บ้านและชวนให้ลองเดินออกกำลัง
กายพร้อมกับชาวบ้านที่รวมตัวกันเป็นชมรมออกกำลังกายชุมชนสนามเป้า
ในตอนแรกเธอปฏิเสธ เราได้พยายามพูดโน้มน้าวโดยยกแม่น้ำทั้งห้าก็ยัง
ไม่สำเร็จ แต่ท้ายที่สุดเมื่อเราให้เหตุผลว่าเธอจะมีรูปร่างที่สวยงามและมี
เพื่อนชายมากขึ้น รู้๓๓วันก็ยินยอมไปออกกำลังกาย แต่หลังจากไปออก
กำลังกายได้ไม่กี่วันรู้๓๓วันก็ไม่ยอมไปอีก เพราะไม่มีใครที่ชวนมาออกกำลังกาย
ด้วยนอกจากปากกัญญา

ที่น่าเป็นห่วงกว่านั้นคือ หลังจากเฝ้าติดตามอาการอย่างต่อเนื่อง
อยู่ 1 เดือน ทำให้พบว่ารู้๓๓วันมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการตั้งครรภ์ เพราะ
มักหายไปจากบ้านบ่อยครั้ง เธอมักนอนค้างกับผู้ชายแปลกหน้าโดยไม่มี
การกินยาคุมหรือฉีดยาคุมเลยสักครั้ง พฤติกรรมดังกล่าวทำให้พวกเรา
และคนในครอบครัวรู้๓๓วันรู้สึกกังวลเป็นอย่างมาก จนตัดสินใจไป
ปรึกษากับแพทย์เวชปฏิบัติครอบครัวของโรงพยาบาลพระปกเกล้าซึ่งเป็น
หน่วยงานที่ดูแลด้านสุขภาพในพื้นที่นี้ ทางหน่วยงานดังกล่าวให้ความร่วมมือ
อย่างดีที่จะทำหมันให้รู้๓๓วัน แต่รู้๓๓วันเองไม่ยินยอมไปโรงพยาบาล
จนท้ายที่สุดก็ตั้งครรภ์ตามคาด แต่กว่าเราจะรู้ว่ารู้๓๓วันท้องก็ผ่านไป
แล้ว 4 เดือน เนื่องจากรู้๓๓วันเป็นคนรูปร่างท้วมมาแต่เดิมจึงยากต่อการสังเกต

คราวนี้เราไปปรึกษากับแพทย์โรงพยาบาลพระปกเกล้าด้วย
ประเด็นใหม่ คือเป็นเรื่องการทำคลอดและการป้องกันการตั้งครรภ์ที่อาจ
จะเกิดขึ้นอีกให้รู้๓๓วัน ซึ่งก็ได้รับความร่วมมืออย่างดีเช่นครั้งแรก

ในที่สุดรู้๓๓วันก็คลอดลูกเป็นผู้หญิง หน้าตาน่ารัก แม่ใจช่วย
และลูกเดียวจะไม่รู้ว่าใครเป็นพ่อของเด็กในท้อง แต่ก็นดีที่จะรับเลี้ยง
หลาน โดยสร้างบ้านใหม่ให้รู้๓๓วันกับลูกได้พักอาศัยแทนกระท่อมหลัง
เก่าที่คับแคบและเต็มไปด้วยเศษขยะและของเก่าที่ลูกเดียวเก็บไว้ก่อนจะ
นำไปขาย หลังจากนั้นไม่นานใจช่วยบอกเราว่า รู้๓๓วันยอมไปทำหมันแล้ว
ขอให้เรา ช่วยพาไปโรงพยาบาลด้วย

ดูเหมือนเรื่องของครอบครัวนี้จะคลี่คลายลงด้วยดี แต่กลับไม่ใช่
อย่างที่เราคิดเพราะเมื่ออาการทางประสาทกำเริบรู้๓๓วันมักจะทำท่าเหมือน
จะบีบคอลูกหรือบางครั้งก็จะเอาลูกไปทิ้งบ่อน้ำ สร้างความตื่นตกใจและ
วิตกกังวลให้ทั้งใจช่วยกับลูกเดียวจนต้องคอยเฝ้าดูไม่ให้คลาดสายตา

ถ้านี้เป็นนิยายก็คงเป็นนิยายประเภทหลายร้อยตอนจบและ
เพราะนี่คือเรื่องจริง ฉันและทีมงานยังคงเฝ้าดูแลครอบครัวรู้๓๓วันอย่าง
ต่อเนื่อง โดยแวะเวียนกันไปเยี่ยมครอบครัวนี้เดือนละ 2 ครั้ง และทุกครั้ง
ที่ไปเยี่ยมเราจะมีของฝากจ้ะพวกเสื้อผ้าสีสด ๆ สำหรับรู้๓๓วัน ใจช่วย
และเอกติดมือไปด้วยเสมอ

อาจเป็นเพราะความสัมพันธ์ที่ก่อตัวขึ้นจากความใส่ใจกัน
ในฐานะมนุษย์กับมนุษย์ ลูกเดียว ใจช่วย เอก และรู้๓๓วัน จึงให้ความไว้วางใจ
เรามากขึ้น ขณะที่พวกเราเองก็มีความรู้สึกกับคนในครอบครัว
รู้๓๓วันมากกว่าคำว่า “คนไข้” แต่เป็นเสมือนคนใน “ครอบครัว” ที่ต้อง
ใส่ใจดูแลกันตลอดไป

ประสบการณ์จริงที่ได้สัมผัสจากการให้การดูแลครอบครัวของ
รู้๓๓วัน ทำให้เราเรียนรู้ว่า บทบาทของทีมงานในหน่วยบริการปฐมภูมิไม่
ได้จำกัดอยู่แค่ให้การดูแลเฉพาะเรื่องของโรคหรือการเจ็บป่วยเท่านั้น ถ้า
เราสนใจแค่ตัวรู้๓๓วัน ภารกิจของเราก็จะต้องวนเวียนอยู่กับการพา
รู้๓๓วันไปรักษาตัวด้วยวิธีช็อตไฟฟ้าที่โรงพยาบาลซ้ำแล้วซ้ำเล่า แต่เมื่อ

เราสนใจชีวิตทั้งหมดของรู้๑๓วัน เราจึงได้ค้นพบว่ารู้๑๓วันอาจไม่จำเป็น
ต้องถูกส่งตัวไปรักษาอาการที่โรงพยาบาลซึ่งเป็นสิ่งที่สร้างความทุกข์ให้แก่เธอ

กรณีของครอบครัวนี้ ไม่เพียงรู้๑๓วันเท่านั้นที่ป่วยทั้งทางกาย
และจิตแต่สภาพจิตใจอันเปราะบางของลุงเตียวและตัวเจ้ฮวยเองก็ควรได้
รับการดูแลเอาใจใส่และบำรุงหล่อเลี้ยงสภาพจิตใจให้เข้มแข็ง เพราะชีวิต
ของสมาชิกแต่ละคนเกาะเกี่ยวโยงใยและส่งผลกระทบต่อกันอยู่ตลอดเวลา

แม้รู้๑๓แล้วจะต้องทำอะไรกับกรณีของรู้๑๓วัน แต่สำหรับ
คำถามว่าแล้วจะอย่างไรต่อไป ทีมของเราคงต้องร่วมกันค้นหาแนวทาง
และวิธีการไปที่ละขั้น ซึ่งแน่นอนว่าคงต้องใช้ระยะเวลาอีกยาวนาน ซึ่งคน
ทำงานในหน่วยปฐมภูมิอย่างพวกเราเองก็ต้องไม่ลืมที่จะดูแลสภาพจิตใจ
ตัวเองให้หนักแน่น เข้มแข็ง และมั่นคง เพื่อฝ่าฟันปัญหาไปพร้อมกับ
ครอบครัวของรู้๑๓วันด้วยเช่นกัน

3

บ้านสาว สาว สาว

เพ็ญลักษณ์ จำเริญ

โรงพยาบาลภักดี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

“พี่คะ ตอนนี้พวกหนูยุ่งมาก ยังไม่ได้ทานข้าวเที่ยงเลย มีคนไข้รายหนึ่งอยากให้พี่มาช่วยดูหน่อยค่ะ”

เสียงพูดเร่ร่อนและเจือด้วยความวิตกกังวลจากพยาบาลรุ่นน้อง ผ่านมาทางสายโทรศัพท์ ทำให้ฉันต้องละมือจากงานที่ทำอยู่ในห้อง เพื่อไปยังห้องฉุกเฉินทันที

ภายในห้องฉุกเฉิน น้อง ๆ พยาบาลกำลังสาละวนเฝ้าดูแลผู้ป่วย 2 ราย ในขณะที่ยังมีคนไข้หนึ่งรอทำแผลอีก 3 ราย เมื่อฉันเดินไปถึง น้องพยาบาลคนหนึ่งชี้นิ้วไปยังเตียงถัดไปซึ่งมีคนไข้เป็นหญิงวัยกลางคนอายุประมาณ 30 ปี รูปร่างผอม ผิวสองสี ใบหน้ารูปไข่ กำลังนอนหายใจหอบเร็ว มือสองข้างมีอาการจับเกร็ง ข้างเตียงมีเด็กชายคนหนึ่งไ้มวมจุ อายุประมาณ 10 ขวบคอยจับแขนอยู่ไม่ห่าง ขณะที่ฉันมองภาพตรงหน้า เสียงน้องพยาบาลดังขึ้นบอกว่า แพทย์ได้ฉีดยานอนหลับเข้าเส้นเลือดดำและให้ยาคลายเครียดแล้ว พร้อมกำชับว่าถ้าผู้ป่วยอาการดีขึ้นก็ให้กลับบ้านได้

น้องพยาบาลได้บอกข้อมูลเกี่ยวกับผู้ป่วยรายนี้ว่า เธอมารักษาที่โรงพยาบาลด้วยอาการเดิม ๆ คือ หายใจไม่เต็มอิ่ม มือจับเกร็ง มารักษา

ครั้งนี้เป็นครั้งที่ 12 ในระยะเวลา 1 เดือน เมื่อมาโรงพยาบาลหมอจะรักษาโดยการให้ยานอนหลับ เพื่อให้ร่างกายผ่อนคลาย หลังตื่นจากฤทธิ์ยา เธอจะอาการดีขึ้น แต่หลังจากกลับบ้านได้ไม่กี่วัน เธอจะกลับมาด้วยอาการเดิมอีก

ฉันกล่าวทักทายผู้ป่วยด้วยคำพูดที่นุ่มนวลเจือด้วยรอยยิ้มที่ใบหน้า สัมผัสแขนเธอด้วยความนุ่มนวล เธอแนะนำตัวเองว่าชื่อ “สุดใจ”

“เป็นอย่างไรบ้าง สุดใจ”

“เหนื่อย...” สุดใจรำพึงเบา ๆ

ฉันมองไปยังเด็กชายตัวน้อยผมจุกที่ยืนอยู่ข้างเตียง

“ลูกชายฉันเองจะ ชื่อ เกม”

“เกม น่ารักจังเลย พาแม่มาหาหมอ” ฉันพูดพลางเอื้อมมือไปลูบ

หัวเด็กชายผมจุกที่ยืนข้างเตียง

ฉันสังเกตเห็นรอยยิ้มจาง ๆ จากสุดใจ ลึกซึ้งเธอหายใจหอบช้าลงเกือบเป็นปกติ มือที่จับเริ่มคลาย สุดใจเล่าถึงครอบครัวให้ฟังคร่าว ๆ ว่าอยู่กัน 7 คน สามิเสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางรถยนต์ตั้งแต่เกมอายุได้เพียง 3 เดือน ทำให้สุดใจต้องรับภาระหนักเลี้ยงดูคนทั้งครอบครัว

จากข้อมูลครอบครัวและประวัติการเจ็บป่วยฉันรู้ได้ทันทีว่าต้องตามเยี่ยมบ้านผู้ป่วยรายนี้ ฉันนัดวันไปเยี่ยมบ้านไว้ล่วงหน้า ส่วนวันนี้ให้เธอกลับบ้านไปก่อน โดยได้เป็นธุระติดต่อแผนกฉุกเฉินขอรถโรงพยาบาลให้ไปส่งสุดใจที่บ้าน พร้อมกำชับคนขับรถให้จำเส้นทางไปบ้านสุดใจเพื่อที่ฉันจะได้ไปเยี่ยมในวันถัดไป

เมื่อถึงวันนัด ฉันกับทีมเยี่ยมบ้านอีก 2 คน พร้อมด้วยคนขับรถได้ออกเดินทางจากโรงพยาบาล รถแล่นไปได้สักพักได้เลี้ยวตัดลงสู่ถนนลูกรังขรุขระ ตลอดสองข้างทางเป็นทุ่งนามีนกปากห่างยืนเกาะกลุ่มคอยดักกินหอยและปูในนา สภาพบ้านเรือนนิยมปลูกติดกันเป็นกลุ่ม ๆ ติดกับทุ่งนา

สอดคล้องไปกับอาชีพทำนาของชาวบ้าน บ้านสุดใจไม่ได้แตกต่างจากบ้านที่พบเห็นสองข้างทาง รอบบริเวณบ้านเป็นทุ่งนา ลักษณะตัวบ้านเป็นบ้านไม้ชั้นเดียวใต้ถุนสูง หน้าบ้านมีน้ำขังและมีผักบุ้งลอยอยู่ มีบันไดขึ้นบ้านทำด้วยไม้ไผ่ทั้งหน้าบ้านและหลังบ้าน ฝาบ้านมุงด้วยสังกะสี หลังบ้านมีบ่อน้ำซึ่งฉันมาทราบทีหลังว่าเขาเอาไว้ใช้ซักผ้า แต่ถ้าทุ่งข้าวจะใช้น้ำประปาหมู่บ้าน ส่วนน้ำดื่มใช้น้ำฝน

สุดใจพาเราลงมามาออกมาต้อนรับ เรานั่งลงที่แคร่ไม้ไผ่ใต้ถุนบ้าน ใต้ขาฟากสองตัวเดินไปมาบนลานดิน ฉันถามถึงมันด้วยความสนใจ ได้ความว่าไก่ฟักทั้งสองตัวนี้เป็นของเกม

“เขาขอซื้อมาจากข้างบ้าน เพราะสงสารที่จะถูกทำกับแก้มเลยมาขอเงินแม่ไปซื้อไว้”

จากนั้น สุดใจพาเราขึ้นบนบ้าน ฉันเดินขึ้นบันไดที่ทำด้วยไม้ไผ่อย่างระมัดระวัง นึกดีใจที่วันนี้ใส่กางเกงมาแทนกระโปรง เพราะไม่อย่างนั้นคงจะทำให้ลำบากน่าดู บนบ้านค่อนข้างมืดมีไฟฟ้าดวงเดียว ไม่มีเครื่องอำนวยความสะดวกอื่นใด นอกจากพัดลมเก่าเครื่องหนึ่งที่ตั้งอยู่กลางบ้าน

ภาพที่เห็นบนบ้าน หญิงชราคนหนึ่งภายใต้เสื้อผ้าเก่าซีดนั่งป้อนข้าวให้กับหญิงสาวอีกคน ทั้งคู่รูปร่างผอม ผอมสุดใจบอกว่าหญิงชราเป็นแม่ของเธอชื่อ “ยายชม” ส่วนหญิงสาวแขนขาลีบ นิ้วมือหงิกงอแต่กำเนิดที่กำลังกินข้าวชื่อ “จันทร์เพ็ญ” เป็นพี่สาวคนโตของสุดใจ จันทร์เพ็ญเนื้อตัวสะอาด ผิวขาวเหลือง ยิ้มตลอดเวลา แม้เธอจะพูดไม่ได้

อีกมุมหนึ่งของบ้านมีหญิงสาวลีบ ผอม นั่งตัวสทกปรก ไม่ใส่เสื้อผ้า นั่งทับผ้าห่มเก่า ๆ กลิ่นปัสสาวะเหม็นคloy กำลังดักข้าวและ ๆ กับผักบุ้งต้มใส่ปาก พร้อมกับส่งเสียงร้องเป็นพัก ๆ สุดใจ แนะนำว่าชื่อ “บังอร” เป็นพี่สาวคนที่สอง

ขณะที่พวกเรากำลังพูดคุยกับสุดใจและยายชม ทันใดนั้นมีผู้หญิงคนหนึ่ง รูปร่างผอมสูง แววดตาเป็นมิตร ยิ้มเก่ง เดินขึ้นมาบนบ้าน ยายชมบอกว่าเป็นลูกสาวคนเล็กชื่อ “ทิพย์” ทิพย์มานั่งลงตรงหน้าฉันพอดี พร้อมกับมองหน้าพวกเราทีละคน ฉันจึงถือโอกาสแนะนำทีมเยี่ยมบ้านทิพย์ทวนชื่อพวกเราทีละคน

“หมอติง หมอตั๋ย หมออ้อ...แล้วมาทำอะไรกัน ทำไมมึงไม่ไปทำงานหาดังค์ กูยังทำงานเลย เกือบักบั่งกำขาย”

“แล้วขายกำเท่าไร” ฉันถาม

“กำละบาท” ทิพย์ตอบห้วน ๆ

ฉันบอกทิพย์ว่าพวกเรามาจากโรงพยาบาล และมาเยี่ยมผู้ป่วยตามบ้าน สักพักเธอก็เลิกสนใจพวกเรา เดินลงจากบ้านไปเก็บผักบั่งต่อ

สุดใจมีพี่สาวอีกคนชื่อ “ปราณี” เป็นคนหารายได้จนเจ็ครอบครัวยุติ โดยรับจ้างทำนาและเก็บผักขาย ปราณีมีโรคประจำตัวคือนอนไม่หลับ ทำให้เธอทำงานได้ไม่เต็มทีนัก

ฉันได้รู้ข้อมูลเพิ่มเติมว่าสุดใจเป็น อสม. โดยก่อนหน้านี้มีอาชีพทำนาด้วยการเช่าที่นา 5 ไร่ ทำกับสามีเมื่อ 15 ปีก่อน เธอมีลูกชายด้วยกัน 2 คน แต่หลังจากที่สามีเสียชีวิต เธอตัดสินใจยกลูกคนโตให้พี่สาวของสามีซึ่งไม่มีลูกไป ส่วนเธอดูแลลูกชายคนเล็ก และได้ย้ายกลับมาอยู่กับแม่ที่บ้าน

แม้สุดใจจะรูปร่างหน้าตาดี แต่เธอก็ไม่คิดจะมีสามีใหม่ บอกว่ารักลูกมากกว่าจะมีปัญหาพ่อเลี้ยงกับลูกเลี้ยง และอยากส่งเสียให้ลูกเรียนสูง ๆ เมื่อกลับมาอยู่กับแม่ก็รับภาระดูแลบ้าน ดูแลพี่สาว น้องสาว และแม่ ขับรถมอเตอร์ไซด์ไปรับยาให้ทุกคนที่บ้านเมื่อเจ็บป่วย ทำนาเช่าจำนวน 5 ไร่ เคยคิดจะไปทำงานโรงงานเพราะรายได้ดี แต่ด้วยความที่เป็นห่วงลูกและทุกคนในบ้าน จึงอาศัยรับจ้างทั่วไปและเก็บผักบั่งขาย

กลับจากเยี่ยมบ้านครั้งแรก พวกเรานำปัญหาของสุดใจมาพูดคุยแลกเปลี่ยนกันว่า สาเหตุการเจ็บป่วยบ่อย ๆ ของสุดใจคืออะไรกันแน่ แม้จะยังไม่ทราบสาเหตุแน่ชัด แต่พวกเราตกลงกันว่าจะออกไปเยี่ยมบ้านให้ถี่ขึ้นเป็นสัปดาห์ละ 2 วัน

การเยี่ยมบ้านครั้งหลัง ๆ คนในครอบครัวสุดใจคุ้นเคยกับพวกเรามากขึ้น โดยเฉพาะทิพย์จะมานั่งคุยด้วยทุกครั้ง แม้จะพูดคุยสื่อสารกันไม่ค่อยรู้เรื่องก็ตาม

บ่ายวันหนึ่ง เราออกเยี่ยมบ้านโดยไม่ได้นัดหมาย สุดใจออกไปเก็บผักกับปราณี พวกเราจึงถือวิสาสะขึ้นไปบนบ้าน เห็นทิพย์กำลังต้มไข่ 1 ฟองด้วยเตาฟืน ฉันมองแล้วรู้สึกเศร้าใจอย่างบอกไม่ถูก กาน้ำมีสภาพเก่าบุบบู่บี้และดำมาก ฉันเดาว่ามันคงไม่มีฝาปิด เพราะทิพย์ใช้กะลาปิดแทน สักพักทิพย์บ่นหิวข้าว ยายชมรีบตักข้าวใส่ชามสังกะสี 3 ใบ แล้วผ่าไข่ต้ม 1 ฟอง ออกเป็น 4 ส่วน แบ่งให้ลูก ๆ คนละส่วน ข้าวหนึ่งชามจะมีไข่ต้ม 1 ส่วน แล้วเหยาะน้ำปลาลงไปคลุกกับข้าว ยื่นให้ทิพย์และบอกให้เดินไปให้พี่สาวชื่อบังอรที่ตักข้าวกินเองได้ ส่วนยายชมรีบนำข้าวไปป้อนจันทร์เพ็ญ ลูกสาวคนโตที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้

ส่วนทิพย์หลังจากถือชามข้าวไปให้พี่สาวก็รีบกลับมาตักข้าวใส่ปากแล้วพูดคุยกับฉันว่า

“กูนี้กว่าพวกมึงจะไม่มาเยี่ยมกูเสียแล้ว”

ฉันยิ้มตอบ เฝ้ามองทิพย์ที่กินข้าวอย่างเอร็ดอร่อย

ฉันหันไปถามยายชมว่า “ไข่ต้มส่วนที่เหลือ ยายไม่กินหรือจ๊ะ”

ยายชมหันไปมองลูก ๆ ทีละคน พร้อมกับตอบด้วยเสียงแผ่วเบา

“ฉันจะดูก่อนว่าพวกมันอิ่มหรือยัง ถ้ายังไม่อิ่มจะได้คลุกข้าวให้กินกันต่อ ถ้ามันอิ่มแล้ว ฉันถึงจะกิน”

ฉันได้แต่นั่งนิ่งแล้วปล่อยให้ความเจ็บแสบผ่านปกคลุมทั่วทั้งบริเวณ ไม่เว้นแม้กระทั่งพื้นที่ในจิตใจ ทั้งที่ก่อนหน้านี้ฉันรู้สึกบ๊องไปด้วยความทุกข์ จากการร่วมรับรู้กับชะตาชีวิตที่พวกเขาเผชิญ แต่คำตอบของยายขมได้ทำให้ฉันค้นพบว่า ท่ามกลางความทุกข์ของคนยังมีแง่มุมของชีวิตซ่อนอยู่

หลังจากวันนั้น ฉันและทีมเยี่ยมบ้านได้นำเรื่องราวที่ได้รับรู้ พร้อมกับภาพถ่ายและเรื่องราวของครอบครัวสุดใจแสดงบนบอร์ดของโรงพยาบาล เพื่อให้คนในโรงพยาบาลและคนจากภายนอกได้ตระหนักว่ายังมีคนทุกข์อีกมากที่รอคอยความช่วยเหลือ ในวันคล้ายวันเกิดของหมอท่านหนึ่งท่านได้ซื้อผ้าห่มสีแดง 1 ผืน ผากให้พวกเรานำไปให้ครอบครัวสุดใจ พร้อมกับเสื้อผ้าใช้แล้วของเจ้าหน้าที่ และเงินอีก 100 บาท

ฉันมอบของทั้งหมดให้ยายขม หญิงชราแสดงความรักใจ ก่อนจะให้พรและคำขอบคุณ และบอกกับพวกเราว่า

“ขอให้ทุกคนอายุมันขวัญยืน อย่าเจ็บอย่าไข้”

เราบอกกับยายขมว่า ไม่ต้องขอบคุณก็ได้ เพราะเราอยากให้อยู่

หลังจากนั้นฉันและทีมงานก็ทยอยนำของฝาก ทั้งเสื้อผ้า ขนม และเงินเพื่อให้ยายขมได้ซื้อไข่เป็ดและขนมแก่ลูก ๆ ปรากฏว่ายายขมได้แบ่งข้าวของที่ได้รับส่วนหนึ่งออกเพื่อนำไปใส่บาตรพระตอนเช้า

“ทำไมยายไม่เก็บไว้กินและเลี้ยงลูกละจ๊ะ” ฉันเคยถาม

“ฉันแบ่งใส่บาตรเพราะอยากให้คุณหมอได้บุญด้วย” ยายขมตอบด้วยใบหน้าที่มีความสุข เธอมองพวกเราด้วยความรักใคร่และเป็นมิตร

“ชาตินี้ฉันลำบากมากเหลือเกิน ชาติหน้าเกิดมาจะได้ไม่อดอยากเหมือนชาตินี้อีก ฉันเชื่อ ฉันจึงทำบุญตลอด”

ฉันเองก็นึกขอบคุณในความเอื้อเฟื้อจากเจ้าหน้าที่ที่ทำให้ชีวิตของพวกเขาไม่ได้เลวร้ายเกินไปนัก ในการเยี่ยมบ้านครั้งหนึ่งพวกเราได้ช่วยกันถ่ายรูป จันทรเพ็ญ บังอร และทิพย์ เพื่อส่งให้กับประชาสงเคราะห์ทำบัตรผู้พิการให้กับทุกคนตามสิทธิที่ควรจะได้รับเสียตั้งนานแล้ว

พวกเราเริ่มเข้าใจจิตใจและยายขมมากขึ้น เพราะอะไรสุดใจถึงทำงานหนักเพื่อลูก เพราะอะไรยายขมจึงยอมอดข้าวเพื่อลูก ทุกคนในบ้านต่างพยายามช่วยกันเต็มที่ ไม่มีใครดื่มเหล้า เล่นไพ่ เดินห้าง กินอาหารแพง ๆ ทุกชีวิตใช้เงินทุกบาททุกสตางค์อย่างคุ้มค่า ฉันเข้าใจแล้วว่าทำไมเวลาไปโรงพยาบาลสุดใจถึงอยากได้ยามาเยอะ ๆ ก็เพราะต้องการเพื่อพี่ ๆ ที่อาจเกิดไม่สบายตอนกลางคืน เพราะถ้าวันไหนที่พี่ ๆ ไม่สบายจะร้องลั่นบ้าน ทุกคนที่อยู่ในบ้าน 7 ชีวิตจะไม่ได้นอนกันเลย ต้องลุกมาดูแลกันหมด เราเคยถามสุดใจตรง ๆ ว่า คิดอย่างไรที่ตกอยู่ในสภาพชีวิตแบบนี้

สุดใจบอกว่า “คงเป็นเพราะกรรมเก่าของครอบครัวเรา แต่ที่ทำทุกวันนี้เพื่อลูก เพื่อแม่ และเพื่อพี่ ๆ”

สุดใจทั้งทำยว่า ดีใจที่อย่างน้อยก็มีหมอ ๆ จากโรงพยาบาล คอยให้กำลังใจ เข้าใจ เห็นใจชีวิตของคนทุกข์คนยากอย่างพวกเขา

ทุกครั้งที่ยเยี่ยมบ้านฉันจะเห็นภรรยาขมป้อนข้าวลูก ๆ เห็นทิพย์นั่งก้มก้น แบกฟัน ลูกบ้าน ทำทุกอย่างที่ทำได้ สุดใจแบกเครื่องพ่นยาฆ่าหญ้ากลับจากนา

ฉันเคยกลับมาคิดว่า ถ้าบ้านนี้มีผู้ชายซักคนที่พออาศัยได้คงจะดี เพราะ 6 คนในบ้านก็เป็นผู้หญิงหมด มีทั้งคนโสด ม่าย มีผู้ชายคนเดียวที่อายุแค่ 10 ขวบ

เพื่อนมนุษย์พึงกระทำกับเพื่อนมนุษย์ นั่นคือการเอื้อยยาที่ได้ผลดีมากกว่า ยาตัวใด และการได้เข้าไปสัมผัสและเรียนรู้ผ่านเรื่องราวทั้ง 7 ชีวิตในบ้านหลังนี้ ทำให้ฉันเห็นคุณค่าการทำงานว่าเป็นโอกาสในการทำควมดี

ต่อจากนี้ไปแฟ้มประวัติของสุดใจ คนไข่มือจีบ คงถูกเปิดขึ้นอีกนับครั้งไม่ถ้วน แต่ไม่ใช่ด้วยเหตุผลของการรักษา หากแต่เป็นเครื่องมือแห่งการเรียนรู้ของคนทำงานด้านสุขภาพรุ่นต่อ ๆ ไป

หนู จะอยู่กับใคร

อรุณ อมเชย

โรงพยาบาลบางแพ จังหวัดราชบุรี

“อ
รุณ ! ไ้เด็กคนนั้นมันมาอีกแล้ว”

“ใครหรือพี่ไร”

“ก็ไ้เด็กคนที่พี่เล่าให้ฟังไง ที่มันชอบมานอนหน้าวอร์ด แล้วแอบเข้าไปในห้องคนไข้ตอนเจ้าหน้าที่เขาเผลอไง”

ฉันนึกย้อนไปถึงเมื่อสัปดาห์ก่อนที่พี่ไรเคยเล่าถึงเด็กคนนี้ให้ฉันฟังว่า เป็นเด็กมาจากหมู่บ้านไผ่แบ้ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ฉันรับผิดชอบ แต่ฉันก็ไม่ได้สนใจอะไร เพราะคิดว่าเด็กคงมาเที่ยวเล่นและชุกชนตามวัยเท่านั้น

แต่ตอนนี้ ฉันชักเริ่มสงสัยแล้วว่าเด็กคนนั้นเป็นใคร จึงรีบขึ้นไปดู

ที่มุมมืดข้างโรงครัว เด็กผู้ชายรูปร่างลั่นทัด ผิวดำ สวมเสื้อสีแดงอายุราว 10 ปี นั่งอยู่กลางวงล้อมของนักศึกษาแพทย์ กำลังดักข้าวใส่ปากอย่างเอร็ดอร่อย โดยไม่สนใจสายตารอบ ๆ ข้างนับสิบคู่ที่กำลังจ้องมองอยู่

“เด็กหลงมาจากไหนไม่รู้ครับพี่” ธฤต นักศึกษาแพทย์หันมาเห็นฉันเป็นคนแรก

“ผมเห็นยามเขาไล่ให้ออกไปนอกโรงพยาบาล แต่เด็กแอบมุดรั้วเข้ามา แล้วมาแอบมองพวกผมกินข้าวกัน ผมถามเด็กว่ากินข้าวหรือยัง เด็กบอกว่ายังไม่ได้กิน พวกผมสงสารเลยแบ่งข้าวให้กิน” ธฤต เล่ารายละเอียดให้ฉันฟัง

ฉันนั่งลงพูดคุยกับเด็กชายผิวคล้ำที่ไม่สนใจอะไรรอบ ๆ ตัว นอกจากข้าวในจานเท่านั้น ได้ความว่า เด็กคนนี้อยู่ที่บ้านไผ่แบ่ ลูกของแม่ชนิด ซึ่งเป็นลูกสะใภ้ยายสา ฉันรู้จักยายสาเนื่องจากเป็นคนไข้เบาหวานที่ฉันต้องไปเยี่ยม แต่ไม่เคยพบตุนก่อนหน้านี เพราะฉันมักไปเยี่ยมบ้านวันทำงาน ซึ่งตุนต้องไปโรงเรียน

ตุนเล่าว่าหนีออกจากบ้านเพราะถูกยายสาและแม่ชนิดตีและไล่ออกจากบ้าน เนื่องจากไปขโมยเงินของยายสา 100 บาทไปเล่นเกม ตุนยังบอกอีกว่าหนีออกจากบ้านมา 5 วันแล้ว โดยวันแรกไปอาศัยที่ร้านเกม วันต่อมาเมื่อหมดเงินเล่นเกมจึงมาแอบนอนหน้าตึกผู้ป่วยนอก และพบหลักคาโตะข้างห้องสมุดของโรงพยาบาล ตุนบอกว่าที่หนีมาโรงพยาบาลเพราะเคยมาเฝ้าไข้ยายสาก่อนหน้านี้

ฉันเลยเสนอความช่วยเหลือว่าจะพาไปส่งบ้าน แต่ตุนกลัวว่า ยายสาจะไม่ให้เข้าบ้าน แต่เมื่อฉันยืนยันว่า ผู้ใหญ่จะเป็นห่วงเป็นใยและออกตามหาแล้ว เพราะไม่น่าจะโกรธได้นาน ตุนพยักหน้าตอบรับว่า อยากกลับบ้าน ตุนจึงยกมือไหว้ลานักศึกษาแพทย์ และนำปิ่นโตที่กินเสร็จแล้วไปล้าง

ตอนนี้ฉันใจฉันเริ่มสับสนแล้วว่า จะติดต่อญาติตุนได้อย่างไร เพราะเป็นเวลาค่ำแล้ว จะพาตุนไปส่งที่บ้านก็ไม่แน่ใจว่ายายสาจะยินยอมให้ตุนเข้าบ้านหรือไม่ จึงตัดสินใจเดินไปแจ้งยามที่ป้อมยามว่า ถ้าคืนนี้ติดต่อญาติตุนไม่ได้จะขออนุญาตให้ตุนนอนอยู่ที่โรงพยาบาลก่อน

ฉันเดินกลับมาที่ห้องทำงาน ในใจก็คิดว่าคืนนี้ต้องพาตุนกลับบ้านให้ได้ คงปล่อยให้ตุนนอนอยู่อย่างนี้ไม่ได้แน่นอน และคิดว่าผ่านมาหลายวัน อย่างนี้ยายสาคงหายโกรธและให้อภัยหลานแล้ว ฉะนั้นก็ควรมีเบอร์โทรศัพท์ลูกยายสา ซึ่งเป็นลุงของตุนในแฟ้มการเยี่ยมบ้าน จึงรีบค้นและโทรศัพท์เข้ามือถือลูกยายสาทันที แต่ติดต่อประมาณ 10 ครั้งไม่สำเร็จ จึงตัดสินใจโทรศัพท์หาพี่สุรีย์ซึ่งเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่อยู่ใกล้บ้านยายสา เพื่อที่จะให้พี่สุรีย์ไปบอกยายสาให้ทราบว่าหลานแหมนี้มาอยู่ที่โรงพยาบาลเพื่อแถมตามหาอยู่ จะได้สบายใจและมารับตุนกลับบ้าน พี่สุรีย์รับปากฉันว่าจะติดต่อแม่ตุนให้ หลังจากทำงานเลี้ยงแล้ว

แต่ฉันก็ยังกังวลใจว่า กว่าพี่สุรีย์จะกลับจากงานเลี้ยงคงดึกมาก เพราะไม่รู้จะไปกินเลี้ยงที่ไหน กลัวว่าถ้าดึกมากจะติดต่อญาติตุนไม่ได้ ตุนก็จะต้องนอนที่โรงพยาบาล และต้องคอยหลบยามที่จะมาไล่อีกหรืออาจจะหนีไปอยู่ที่อื่นซึ่งอาจจะตามตัวไม่ได้ จึงตัดสินใจโทรศัพท์ไปหาผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านให้ไปบอกยายสาว่า ตุนหนีมาอยู่ที่โรงพยาบาล

ระหว่างที่ฉันนั่งรออยู่ พอดีน้องซึ่งทำงานที่แผนกเดียวกันกลับมา จากทำธุระข้างนอก มานั่งคุยเป็นเพื่อนฉัน อีกครึ่งชั่วโมงเสียงโทรศัพท์มือถือของฉันดังขึ้น เมื่อฉันรับสายก็ได้ยินเสียงผู้หญิงพูดตอบกลับมาว่า

“พี่ หนูเป็นแม่ตุนนะคะ พี่ช่วยดึงตุนไว้ก่อนอย่าให้ไปไหน เดียวหนูไปรับ”

ฉันรับปากแม่ตุนด้วยความโล่งใจ ฉันกับน้องนั่งรอแม่ตุนจน 4 ทุ่ม แม่ตุนก็ยังไม่มารับ จึงโทรศัพท์กลับไปเบอร์ที่ปรากฏบนหน้าจอมือถือที่ฉันบันทึกไว้ตอนที่แม่ตุนโทรศัพท์เข้ามาเมื่อถึงฉัน ก็ได้คำตอบมาว่ายังไม่มีการเข้าร้านก๋วยเตี๋ยว ต้องรอให้พ่อของตุนมาก่อนแล้วจึงจะไปรับได้

พอดีกับคุณเล็กเล่นปิงปองแล้วเดินมาหาฉันกับน้องที่หน้าฝ้าย
“ให้หนูนอนที่ไหนล่ะ” คุณถามฉัน เพราะฉันบอกคุณก่อนที่จะติดต่อแม่คุณว่า
คืนนี้จะให้หนูนอนที่ฝ้ายไปก่อน แล้วพรุ่งนี้ฉันจะพาคุณไปส่งบ้าน

“มานั่งคุยในห้องก่อนสิ” น้องเรียกคุณเข้ามา

“จำหอมได้มั๊ย หอมไปที่โรงเรียนท่าราบบ่อย ๆ” น้องซึ่ง
รับผิดชอบงานอนามัยโรงเรียนทักคุณ คุณพยักหน้าพร้อมกับยิ้มเห็นฟันขาว
ตัดกับสีผิว

“ตกลงว่าที่เราหนีออกจากบ้านมานะเนี่ย เพราะอะไร” น้องถาม

“ขโมยตั้งค์” คุณตอบแบบไม่เต็มเสียง พร้อมกับยิ้มแบบอาย ๆ

ขณะนั่งคุยกัน คุณไม่สนใจที่จะมองหน้าน้องกับฉันเท่าไร ตาจับ
จ้องอยู่ที่คอมพิวเตอร์ในห้องทำงาน และถามว่าที่นี้ใส่เกมไว้ไหม ฉันต้อง
ตัดบทว่าไม่มีเกมและไม่มีอินเทอร์เน็ต เพราะคอมพิวเตอร์ที่นี่มีไว้เพื่อใช้
ทำงานเท่านั้น

“ขโมยตั้งค์แม่ใหญ่บ่อยไหม” ฉันถามคุณเพื่อเบี่ยงเบนความสนใจ
จากคอมพิวเตอร์

“บ่อย” คุณตอบแต่ตายังจ้องที่คอมพิวเตอร์

“ขโมย มากสุดเท่าไร”

คุณชูนิ้ว สามนิ้ว พร้อมกับยิ้ม

“สามร้อย”

คุณส่ายหน้า

“สามพัน” ฉันเดา

คุณพยักหน้า

“แล้วเอาไปทำอะไรหมด”

“เล่นเกม กินขนม ให้เพื่อน”

ระหว่างที่เราคุยกัน คุณ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านก็ชี้รถมอเตอร์ไซด์

มาจอดที่หน้าฝ้าย พร้อมกับบอกฉันว่า “พ่อเด็กมารับแล้วหอม” ฉันหัน
ไปมองเห็นผู้ชายวัยประมาณ 30 เศษ ๆ ผิวขาว รูปร่างผอม สูงพอประมาณ
จูงเด็กผู้หญิงหน้าตาน่ารักผิวขาวปากแดง ฉันเข้าใจว่าน่าจะเป็นน้องคุณ
แต่ก็นึกแปลกใจว่าทำไมผิวไม่เหมือนกัน หน้าตาไม่เหมือนกัน หรือว่า
คุณคงจะเหมือนแม่ ส่วนน้องคุณเหมือนพ่อ ตามที่คนโบราณเขาบอกว่าลูก
ผู้หญิงหน้าตาจะเหมือนพ่อ ส่วนลูกผู้ชายหน้าตาจะเหมือนแม่

พ่อของคุณยกมือไหว้ฉันพร้อมกับพูดขึ้นว่า “ผมตามหามา 2 วันแล้ว
กะว่าพรุ่งนี้ก็จะออกตามหาอีก เด็กมันชอบขโมยเงิน นี่ก็ขโมยเงินแม่ใหญ่
เขาจะเตรียมไว้ไปหาหอม แม่ใหญ่เขาเลยตีเอา ไม่ให้อยู่บ้าน ผมก็เพิ่ง
กลับจากส่งกระดาษ ไม่รู้จะทำอย่างไร เดี่ยววันนี้ให้ไปนอนที่บ้านผมก่อน”

ฉันพาพ่อเข้ามาหาคุณที่กำลังนั่งคุยกับน้องอยู่ในห้อง เมื่อคุณหัน
มาเจอพ่อก็ทำหน้างง ๆ ฉันบอกกับคุณว่า “คุณพ่อมารับกลับบ้าน” คุณ
ลุกขึ้นเดินมาหา พ่อจูงมือคุณไปโดยไม่พูดอะไรกับคุณ แต่ไม่ลืมกล่าว
ขอบคุณฉัน ส่วนฉันก็หันไปขอบคุณผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และหันกลับไปมองคุณ
ที่กำลังเดินตามพ่อ ซึ่งอุ้มเด็กผู้หญิงที่ฉันเข้าใจว่าน่าจะเป็นน้องคุณขึ้นรถ
และขับออกไปจนลับตา

ฉันรู้สึกโล่งใจ ที่คืนนี้คุณไม่ต้องมานอนตากยุง และต้องคอยหลบ
ยามไม่ให้มาไล่อีก แต่ก็ยังกังวลใจว่าคืนนี้คุณจะเป็นอย่างไร พ่อกับแม่จะ
ตีคุณไหม หรือแม่จะไล่คุณออกจากบ้านอีกครั้งเพราะยังโกรธคุณอยู่ และ
เป็นไปได้ไหมว่าคุณจะหนีออกจากบ้านอีกในคืนนี้ คำถามต่าง ๆ มากมาย
เกิดขึ้นในใจฉัน

ฉันตั้งใจว่าวันจันทร์จะตามไปที่บ้านของคุณเพื่อดูว่าคุณเป็น
อย่างไรบ้าง หลังจากกลับบ้านไปแล้วและอยากรู้ว่า ทำไมคุณต้องขโมยเงิน
และอยากจะคุยกับแม่ของคุณว่ามีปัญหาอะไรหรือเปล่า ที่ทำให้คุณต้อง
ขโมยเงิน

เช้าวันจันทร์ฉันตัดสินใจโทรหาแม่ตุนก็ได้ทราบว่าตุนอยู่ที่บ้าน ยายสา ฉันจึงไปที่บ้านยายสาในช่วงบ่ายเพราะตอนเช้าต้องพาไปโรงเรียน แพทย์ลงหมู่บ้าน พอไปถึงบ้านก็พบกับตาทองสามีของยายสา นั่งอยู่ใต้ถุนของบ้านไม่สองชั้น แก่แล้วให้ฉันฟังว่า ตุนเป็นเด็กซี้ชไมย ครึ่งลำสุดท้ายเงินยายสาที่เตรียมไปหาหมอ 460 บาท ยายสาโกรธมาก เพราะเลี้ยงมาไม่ให้อดให้อยาก อยากได้อะไรพ่อแม่ก็มาให้ตลอด

“เด็กคนนี่เรียนเลขตัวเดียวตลอด มาเสียตรงที่ซี้ลักซี้ชไมย ตั้งใจไว้ว่าอายุ 20 ปี ก็จะมีทางหนีทีไรน้อยก็กะว่าจะแบ่งให้” ตาทองถอนใจ แล้วเสริมว่าตุนเคยชไมยเงินทุกคนในบ้านมาแล้ว เมื่อชไมยได้ก็หายออกจากบ้านไปเลย

ฉันถามหาตุน ตาทองก็บอกว่าอยู่บนบ้านไม่ได้ไปโรงเรียน แม่เขาไม่ให้ไป พร้อมกันนั้นตาทองตะโกนเรียกตุนบอกว่าหมอมาทา ตุนเดินลงมาจากบ้าน ยิ้มเห็นฟันขาวเช่นเคยพร้อมกับยกมือไหว้ เมื่อเห็นหน้าฉัน ตุนเดินลงบันไดมา 2-3 ขั้นและนั่งลง ฉันเดินไปนั่งบนโต๊ะข้างเดียวกับตุน และทักว่า

“เป็นไง หลังจากที่คุณไปรับเราที่โรงพยาบาล แล้วพ่อพาเราไปที่ไหน” ฉันถามตุนเพราะอยากรู้ว่าตุนถูกพ่อทำโทษหรือเปล่า

“พาไปบ้านแม่ นอนค้างบ้านแม่”

“แล้วแม่ว่าอย่างไร ตีเราหรือเปล่า”

“ตอนกลางคืนไม่ได้ตี แต่ตอนเช้าตุน”

ตุนเล่าต่อว่า ฟรุ้งนี้แม่ฉันจะมารับและพาไปอำเภอดำเนินสะดวก เพื่อไปอยู่กับยายคิด ฉันหันไปหาตาทองและถามทางสายตาว่ายายคิดคือใคร ซึ่งตาทองได้ไขข้อข้องใจฉันโดยที่ฉันยังไม่ได้ตั้งคำถามว่า ยายคิดคือคนที่เลี้ยงตุนมาตั้งแต่ยังเป็นเด็กเล็ก ๆ ก่อนที่นิตจะไปขอมาเลี้ยงเป็นลูก

ขณะที่ฉันกำลังนั่งคุยกับตุน ยายสาก็เดินเข้ามาในบ้าน และยืนยันว่า ตนไม่ไหวแล้ว จะให้นิตพาตุนไปอยู่กับยายคิดที่ดำเนินสะดวก

“แสดงว่า ตุนไม่ใช่ลูกจริง ๆ ของนิต” ฉันถามด้วยความประหลาดใจ

ยายสาบอกว่าไม่ใช่เป็นลูกเลี้ยงที่ “เขาไปขอมาเลี้ยง ตั้งแต่แบบเขาแม่ฉันก็รักนะ ไอ้ตุน อยากได้อะไรแม่ฉันก็มาให้ มาเสียตรงที่มันชอบชไมยเงินนี่แหละ” สอบถามได้ความว่านิตแต่งงานมาแล้วแต่ไม่มีลูก วันหนึ่งไปเที่ยวบ้านเพื่อนที่เป็นลูกของยายคิด พบตุนซึ่งตอนนั้นยังเป็นเด็กทารกอยู่เลย นิตเห็นน่ารักดี ไม่อแงเลี้ยงง่าย ก็เลยขอมาเลี้ยงเป็นลูก เมื่อโตขึ้นจะได้คอยดูแลยายสา ไว้คอยดักน้ำดักท่าให้กินเพราะเขาแก่แล้วไม่มีใครอยู่เป็นเพื่อน ยายคิดบอกว่า แม่ตุนเป็นคนลาว มาทำงานก่อสร้างแถวบ้านยายคิด บอกว่าผัวตายเลยมาขอรับเลี้ยงให้ยายคิดช่วยรับจ้างเลี้ยงลูกให้ ยายคิดสงสารก็เลยรับเลี้ยงไว้ แต่พอเลี้ยงได้สัปดาห์หนึ่งแม่เด็กก็หายไปไม่มารับเด็กกลับ ยายคิดเลยต้องเลี้ยงไว้เอง

ฉันซักยายสาต่อว่า “แล้วนิตเขาไม่มีลูกหรือ” ยายสาถอนใจฉันแล้วตอบทันทีว่า นิตแต่งงานกับลูกชายแกนแล้วแต่ไม่มีลูกด้วยกัน ฉันเริ่มสงสัยถึงเด็กผู้หญิงผิวขาวปากแดงคนที่พ่อตุนอุ้มมา เมื่อวันมารับตุนจึงได้ถามยายสา ก็ได้คำตอบว่า เป็นเด็กที่บ้านอยู่ติดกันกับบ้านแม่ตุน เด็กติดพ่อตุน เพราะช่วยเลี้ยงมาตั้งแต่เล็ก

หลังจากนั้นฉันหันไปถามตุนว่าอยากไปอยู่กับยายคิดไหม ตุนพยักหน้ารับโดยไม่พูดต่อ เมื่อฉันถามว่า ทำไมอยากไปอยู่กับยายคิด ตุนพูดตอบมาว่า “ยายคิดใจดี ให้ตั้งค้ด้วย” ตุนพูดเหมือนรู้จักยายคิดดี ทั้งที่ถูกแยกมาอยู่ที่บ้านไผ่แต่ตั้งแต่ยังเล็กมาก

ฉันนั่งคุยกับตาทองและยายสาเกี่ยวกับเรื่องของตุนและสุขภาพของตาทองกับยายสา รวมทั้งเรื่องสัพเพเหระเพื่อลดความตึงเครียดที่มีใน

ขณะนั้น ก่อนจะลากลับมาด้วยหัวใจที่หนักอึ้ง

วันรุ่งขึ้นฉันชวนน้องไปบ้านตุนแต่เช้า เนื่องจากวันนี้ไม่มีคลินิก ให้บริการตอนเช้า พอพบหน้าเราสองคนยายสาครายงานทันทีว่า

“หมอเมื่อคืนมันเอาอีกแล้ว เข้าไปขโมยตั้งคือน้ำมัน มันแก้ม ทำเป็นหลับ พออินาลงไปอาบน้ำ มันแอบเข้ามาคันกระเป๋ในท้อง มันอุตสาหะตื่นมาตอนตีหนึ่งนะหมอ พอตื่นมันเดินขึ้นมาพอดี มันถามไฉนทำอะไร ไอ้ตุนมันก็เดินออกจากห้องไม่พูดอะไร ตื่นว่าอินามันขึ้นบ้านมาทัน มันขโมยไปร้อยนึง อินาเลยคันกระเป๋กางเกงเอาคืนไปได้ หมอดูสิเผละไม่ได้ นี่แม่มันว่าจะมารับไปดำเนิน ฉันก็รออยู่”

ฉันกับน้องเดินเข้าไปในบ้าน พบตุนนอนดูทีวีอยู่บนที่นอนเก่า ๆ บาง ๆ ความยาวของที่นอนพอดีกับตัว หนูนหมอนใบเล็กสีดำจากการไม่ได้ซักจนแทบจะมองไม่เห็นลายว่าเป็นลายอะไร เมื่อฉันเดินเข้าไปใกล้กลิ่นเหม็นฉุนของปัสสาวะที่ฉ่นเดาน่าจะมาจากผ้าห่มผืนสีเขียวคล้ำที่ตุนห่มอยู่ก็โชยมาปะทะจมูก

ตุนยังไม่รู้ตัวว่าฉันมา เราสองคนจึงเอ่ยทักตุนขึ้นก่อน ตุนแหงนหน้ามองฉันกับน้อง พร้อมกับลุกขึ้นนั่ง ยกมือไหว้เราสองคน พร้อมทั้งบอกว่า วันนี้ไม่ไปโรงเรียนเพราะแม่นิดจะมารับไปอยู่กับยายคิดที่ดำเนินสะดวก ฉันถามตุนเรื่องที่ขโมยเงินของน้ามา ตุนบอกว่าที่ต้องขโมยเพราะอยากไปเล่นเกมมาก

ฉันถามตุนว่ารู้ไหมพ่อกับแม่ไม่ใช่เป็นพ่อกับแม่ที่แท้จริง ตุนก้มหน้าตอบด้วยเสียงแผ่วเบาว่ารู้ เพราะเพื่อนที่โรงเรียนล้อ ครูก็เลยบอกและพยายามอธิบายกับตุนว่า ถึงจะไม่ใช่พ่อแม่ที่แท้จริงก็ตาม แต่พ่อกับแม่ก็เลี้ยงเขามาตั้งแต่เด็กจนโตก็ต้องกตัญญูรู้คุณ บางครั้งเมื่อโดนเพื่อนล้อหนัก ๆ ตุนก็จะทั้งเตะและต่อยเพื่อนจนปากแตก เมื่อฉันถามว่าอยาก

จะอยู่กับพ่อแม่ที่แท้จริงไหม ตุนก็ยังปากแข็งตอบว่า ไม่เสียใจที่ต้องอาศัยอยู่กับพ่อแม่ที่ไม่ใช่พ่อแม่แท้จริง แต่ถ้าเป็นไปได้ก็อยากพบกับพ่อแม่ที่แท้จริงมากกว่า

ทุกวันนี้ดูเหมือนตุนแทบไม่มีความหวังว่า อนาคตจะดีกว่าที่เป็นอยู่ในทุกวันนี้ แม้จะเป็นเด็กศิษย์เรียนหนังสือก็ตาม เนื่องจาก

“ก็หนูไม่มีใบเกิด ไม่มีชื่อในทะเบียนบ้าน” ตุนตอบเสียงเศร้า

“อ้าว! แล้วไปโรงเรียนได้อย่างไรล่ะ” ฉันถามตุน

“หนูมีวันเกิด ครูเขาให้เรียน” ตุนบอกฉัน

“ตุนคิดขโมยเงินเอง หรือใครสอนให้ขโมย” ฉันถามตุน

ตุนเล่าที่มาที่ไปของนิสัยชอบขโมยให้ฟังว่า ตายอยู่ที่วัดท่าราบสอนให้ขโมย เพราะถ้าขโมยจะมีเงินใช้คล่องมือ ยายสาครือเถี่ยรายแรกของตุน พุดจบตุนนั่งหันหลัง เพื่อดูป้ายสวามิภักดิ์กระดานพื้นบ้าน โดยอ้างกับฉันและน้องว่า ดูป้ายสวามิภักดิ์นั้นจูนขึ้น เนื่องจากกลางคืนขี้เกียจลุกไปห้องน้ำ กลัวผีหลอก พุดพลางลุกขึ้นไปหยิบขนมในถุงกระดาษใบใหญ่มาฉีกซองแกะขนมกิน สักพักจึงชวนฉันกับน้องไปกินข้าวเที่ยง

ฉันกับน้องเดินตามตุนลงไปได้ถุนบ้าน ยายสานั่งอยู่ใต้ถุนบ้าน บอกกับตุนว่า กับข้าวอยู่ในตู้ ตุนตักข้าวใส่ชาม พร้อมกับเดินไปเปิดตู้กับข้าวสำรวจกับข้าวซึ่งมีผัดดอกหอมใส่ไข่ ปลาพุดทอด ตุนหยิบปลาพุดทอดวางบนข้าวในชามแล้วยกมานั่งกินบนแคร่ที่ตาทองใช้นอนเล่นในตอนกลางวัน ฉันเดินไปนั่งข้าง ๆ ยายสา น้องนั่งตรงข้ามกับฉัน

“เนี่ย รอแม่มันมารับ เอาไปซะที่ฉันเลี้ยงไม่ไหวแล้ว” ยายสาหันมาบอกฉัน ขณะเดียวกันนั้นฉันก็หันไปมองทางตุน ซึ่งกำลังตักข้าวใส่ปากอย่างเอร็ดอร่อยโดยไม่สนใจกับคำพูดของยายสา

สักครู่ก็มีหญิงวัยกลางคน ผิวขาว ซอยผมสั้น ชีมนอเตอร์ไรต์มา จอดหน้าบ้าน ฉันทถามยายสาวว่าเป็นใคร ยายสาบอกว่ำนั่นคือนิดแม่ของตุน เธอเดินเข้ามาที่ใต้ถุนบ้าน พร้อมกับยกมือไหว้ฉันกับน้องและแนะนำตัวว่าเป็นแม่ของตุน

ยายสาไม่รอให้นิดคุยกับเราต่อ ก็ขัดจังหวะขึ้นทันที “เมื่อคืนมัน ก่อเรื่องอีกแล้ว เข้าไปค้นห้องอีนาตอนตีหนึ่ง อีนาขึ้นบ้านมาเห็นพอดี” นิด ได้ยินก็มีท่าทีโกรธจัด เรียกตุนเสียงดัง ตุนเดินเข้ามายืนก้มหน้าตรงหน้าแม่ นิดตีตุนตรงไหล่ เสียงดังเพียะ ๆ หลายครั้ง ฉันกับน้องได้แต่มองหน้ากัน ในเวลานั้น ไม่สามารถที่จะช่วยอะไรตุนได้ ตุนยืนก้มหน้า ไม่มีน้ำตาหรือ เสียงร้องไห้ นิดดำประขดประชันให้ตุนไปเล่นเกมทั้งวันทั้งคืนไม่ต้องกินข้าว ตุนไม่ตอบแต่พยักหน้า

ฉันกับน้องได้แต่นั่งมองหน้ากัน ก่อนที่นิตจะหันมาทางฉันกับน้อง หลังระบายอารมณ์กับตุนไปแล้ว และเล่าถึงความเอือมระอา กับพฤติกรรม ของตุนว่า

“คราวก่อนขโมยไป สองพันห้าหกร้อย มันเอาไปแจกเพื่อนหนูต้อง ไปตามเอากลับมา ถามว่า ไอ้ตุนมีเงินไปไหน มันบอกแจกเพื่อน หนู ไปตาม เพื่อนมันบอกไอ้ตุนไม่ได้ให้ หนูต้องขู่พวกมันว่าจะเอาตำรวจมาจับ มันถึงรีบควักเงินมาคืน พี่ดูสิไม่ใช่หนูเลี้ยงให้อดอยากนะ มันจะเอาอะไร หนูก็ซื้อให้ จักรยานหนูก็ซื้อให้ ชีได้ไม่ถึงสองเดือน ก็เจ๊ง มันรู้หมด”

ฉันทถามเธอว่า เคยรับลูกไปอยู่ด้วยกันไหม เธอตอบว่า เคยอยู่ 2-3 ครั้ง แต่พอตุนขโมยเงินหายออกจากบ้านไปเล่นเกม ไม่ว่ามีดค่าแค่ไหน ตุนก็ไปร้านเกมจนได้ ทั้ง ๆ ที่กลัวผีจับใจ เมื่ออยากกลับบ้านก็ มีมิตรารวจ หรือภารโรงมาส่ง นิดเล่าต่อไปว่าคราวก่อนเธอเอาตุนไปอยู่ด้วยที่บ้าน พ่อ เอาเข้าไปนอนในห้องด้วย พอตื่นเช้าเงินพันบาทที่วางอยู่ใต้หมอนของพ่อ ก็หายไปพร้อมกับตุนที่ไปโรงเรียนตั้งแต่ 6 โมงเช้า ไม่ได้ล้างหน้าล้างตา

ด้วยซ้ำ เมื่อไปตามที่โรงเรียนก็ไม่พบ ต้องตามไปที่ร้านเกมจึงพบและถูก พ่อตีจนมือแตก พ่อตีลูกไปร้องไห้ไปด้วย

นิตยังสาธยายให้เราฟังต่อว่า “วีรกรรมมันเยอะ นิสัยก็แปลก ๆ เวลากินมันจะรีบ ๆ กิน และกินครั้งนึงเยอะ ๆ กินขนาดขีรดกางเกงตัวเองเลย มันไปห้องน้ำไม่ทัน เยี่ยวใส่ขวดที่เคย หนูก็ว่าน้ำอะไรในขวดสี เหลืองเหมือนเยี่ยว หนูก็ถามไอ้ตุนน้ำอะไรเนี่ย มีงเยี่ยวใส่ขวดไซ้ไหม มันไม่ตอบ หนูเอามาดมมันกลิ่นเยี่ยวชัด ๆ หนูเลยตีซะ มันขี้ใส่กางเกง แล้วเอากางเกงไปหมกไว้เป็นกองหนูก็ว่ากองผ้าอะไรซักไว้ เป็นกอง ไปรื้อ ออกมาหนูแทบจะเป็นลม มันขี้ใส่กางเกงหมกไว้หนูต้องเอาไปทิ้ง เด็กห่าอะไรก็ไม่ว่า” นิดเล่าให้เราฟังอย่างมีอารมณ์

“มีงเอาไปส่งเขาเถอะ” ยายสาพูดตบต

นิตหันมาทางยายสา

“พรุ่งนี้หนูถึงจะพาไป วันนี้ยังไม่ได้โทรหายายคิดเลย แล้วมันก็ สายแล้ว หนูฝากไว้ก่อนวันนึง”

“แล้วถ้ายายคิดเขาไม่รับคืนละ” ฉันทถามนิต

“ก็ทิ้งไว้ที่นั่นแหละ” ยายสาตอบแทน

“ก็คงให้ประชาสงเคราะห์มาเอาไป หนูเคยไปติดต่อมาแล้ว เขา บอกว่าเด็กยังมีอุปการะอยู่ ก็ให้อยู่ไปก่อน หนูรอมาสองปีแล้วนะ เขา บอกจะติดต่อมา” นิตพูดขึ้นด้วยน้ำเสียงท้อแท้เต็มที่

“มีงก็โทรฯ ให้เขามารับไป กูไม่เอาแล้ว” ยายสาสวนขึ้นมา

“ตกลงว่า จะไม่เอาตุนไว้กันแล้วใช่มั้ย” ฉันทถาม

“ก็มันไม่ไหวแล้วพี่ หนูระอามันมาก ก่อแต่เรื่อง นี่ก็รอประชา-สงเคราะห์อย่างเดียว” นิตยอมรับกับฉันตรง ๆ

“ทำไมไม่ติดต่อขอปรึกษามูลนิธิเด็กล่ะ เขามีนักจิตวิทยา มีครู คอยดูแล ดีกว่าประชาสงเคราะห์นะ” ฉันชี้ช่องทางเท่าที่จะนึกได้ในตอนนั้น จากประสบการณ์ที่เพื่อนมาเล่าให้ฟังตอนฝึกงานที่ประชาสงเคราะห์ว่ามี

เด็กมาก เจ้าหน้าที่ดูแลไม่ทั่วถึงและต้องรอขั้นตอนต่าง ๆ มากมาย กว่า จะมารับเด็กไปก็ต้องรอแบบที่ผู้ปกครองของบุตรรออยู่

“ไม่ต้องหรอก นักจิต นักจิต มึงเอาไปส่งยายคิดนั่นแหละ เขา ไม่เอาก็เรื่องของเขา” ยายสาประกาศิตขึ้นมาทันที

ฉันนึกในใจ ‘ทำไมจึงใจร้ายกับเด็กจ้ะเลย’ ฉันแอบหันไปมองบุตร ยังนั่งก้มหน้าแคะเล็บเล่น เหมือนไม่สนใจอะไร

“หนูไม่มีเบอร์มูนิธิ” นิดเอ่ยขึ้น

“ไม่เป็นไร เดี่ยวพี่ติดต่อให้” ฉันรับปากนิด “แล้วถ้าได้เรื่องอย่างไร พี่จะติดต่อนะ”

ฉันขับมอเตอร์ไซด์กลับโรงพยาบาล โดยมีน้องนั่งซ้อนท้ายมา เราสองคนไม่ได้พูดอะไรกันเลยตลอดเส้นทาง จนกระทั่งถึงโรงพยาบาล ฉันคิดว่าน้องก็คงคิดเหมือนฉันว่า จะทำอย่างไรกันต่อไป

เรื่องราวที่เพิ่งได้รับรู้เกี่ยวกับตัวบุตรทำให้ฉันและน้องสะเทือนใจ ยิ่งสืบสาวลงไปก็ยิ่งพบว่าชีวิตของเด็กคนนี้น่าเวทนา จริงอยู่ บุตรไม่ได้ถูกเลี้ยงดูแบบอดอยาก แต่หากมองให้ลึกลงไปถึงหัวใจดวงเล็ก ๆ นั้น มัน ข้างอ้าวว่าง และทั้งที่บุตรจะมีสติปัญญาเฉลียวฉลาด แต่ก็ขาดคนที่จะมา เอาใจใส่ชี้แนะให้เจริญเติบโตไปในทางที่ดี ข้ำร้ายยังถูกชี้นำไปสู่หนทางแห่งความผิดพลาด

ไม่ต้องสงสัยเลยว่า หากทางเลือกในชีวิตของบุตรไม่มีอันใดมากไปกว่าการกลับไปอยู่กับยายคิด เหมือนเป็นสิ่งของที่ถูกรอเวียงโยนไปมา สังคมของเราจะมีอาชญากรรมเพิ่มจำนวนขึ้นอีกคนภายในเวลาไม่ช้าไม่นาน

กลับมาถึงโรงพยาบาลฉันตรงรี่ไปเปิดอินเทอร์เน็ต เพื่อค้นหาวิธีติดต่อกับหน่วยงานที่สามารถช่วยเหลือบุตรได้ จนได้เบอร์โทรศัพท์ที่ต้องการ

เริ่มต้นจากการโทรศัพท์ไปโรงเรียนหมู่บ้านเด็ก แต่ได้ข้อมูลจาก

เจ้าหน้าที่ว่าเด็กอายุเกิน 10 ปีแล้ว จึงไม่สามารถรับไว้ได้ ฉันจึงลองโทรศัพท์ต่อไปมูนิธิเด็ก ซึ่งก็ได้รับคำตอบเดิมด้วยเหตุผลเดียวกัน อย่างไรก็ตาม เจ้าหน้าที่มูนิธิเด็กแนะนำว่าให้ติดต่อไปที่มูนิธิสร้างสรรค์เด็ก ฉันจึงต่อโทรศัพท์อีกครั้ง

“ตอนนี้เด็กอยู่ที่ไหนคะ” เจ้าหน้าที่มูนิธิถามฉันอย่างกระตือรือร้น

“เดี๋ยวจะติดต่อครุฑต้นให้ นะคะ เด็กต้องได้รับการช่วยเหลือด่วนเลย ไม่ทราบว่าจะติดต่อกับใครได้คะ”

ฉันรู้สึกใจมาเป็นกอง.... รีบแจ้งชื่อและเบอร์โทรศัพท์ทั้งที่ทำงาน และเบอร์มือถือส่วนตัวให้ทางมูนิธิไว้ เพื่อให้ติดต่อกลับมา แล้ววางหูโทรศัพท์ด้วยความรู้สึกโล่งใจ

วันรุ่งขึ้นฉันไม่ได้ไปเยี่ยมบุตร เพราะมีคลินิกฝากครรภ์ในตอนเช้า จึงได้แต่โทรถามนิดาว่าบุตรไปส่งยายคิดหรือยัง และทราบว่ายังไม่ได้พาไป

หลังจากนั้นฉันต้องเดินทางไปอบรมที่เพชรบุรี 2 วัน จึงได้ฝากน้องให้ไปดูแลบุตรเรื่อย ๆ

ขณะที่ฉันนั่งฟังการบรรยายเสียงโทรศัพท์มือถือก็ดังขึ้น

“สวัสดีครับ คุณอรุณ ผมครุฑ จากมูนิธิสร้างสรรค์เด็กนะครับ วันนี้ผมจะไปดูเด็กที่แจ้งมา กำลังจะเดินทาง คาดว่าประมาณ 3 ชั่วโมงคงถึง” ฉันรับโทรศัพท์ด้วยความรู้สึกตื่นเต้นมาก บอกครุฑว่าตอนนี้ฉันอบรมอยู่ที่เพชรบุรี จะประสานงานเจ้าหน้าที่อีกคนคือน้องให้พาไปหาบุตรที่บ้าน

ตกเย็นหลังจากอบรมเสร็จแล้วฉันรีบโทรหาน้องทันที เพราะอยากทราบข้อมูลที่ครุฑนำมาเยี่ยมบุตรวันนี้ น้องเล่าให้ฉันฟังว่าวันนี้ ครุฑนำมากับครุฑอ้อมถึงบางแพเกือบเที่ยงแล้ว น้องพาทั้งสองคนไปที่บ้านยายสา และตาทอง แต่ไม่เจอบุตร เพราะบุตรไปโรงเรียน น้องพาครุฑกับครุฑอ้อมเข้าไปในบ้าน ยังไม่ทันได้พูดอะไรเลย ถูกยายสาออกมาด่าเสียงดังเลยว่า

“ติดต่อกันเป็นปีเป็นชาติ เพิ่งโผล่หัวมา รีบเอาเด็กไปเลย เลี้ยงไม่ได้แล้ว จะเอาไปที่ไหนก็เอาไป ไม่ต้องกลับมาคืน เอามันไปแล้วก็จะไม่ไปเยี่ยมมัน สาปส่งเลย” น้องกับครูดัน ยืนง้องมอหน้ากัน ไม่รู้จะพูดอะไร เขาคิดว่าเราเป็นเจ้าของที่ประสาธเคราะห์ จะต้องบอกว่าเรามาจากมูลนิธิ ไม่ใช่ประสาธเคราะห์ เขาถึงหยุดคำ

น้องเล่าต่อว่า ครูดันก็พยายามอธิบายให้แม่เด็กเข้าใจว่า เด็กต้องอยู่กับพ่อแม่ ถึงแม้ว่าจะไม่ใช่พ่อแม่ที่แท้จริง แต่ก็เลี้ยงเขามา เขาไม่ฟัง โดยเฉพาะยายสาธดอย่างเดียว แล้วจะให้มูลนิธิเอาตัวเด็กไปวันนี้นะ

น้องกับครูดันไปตามดูงานที่ร้านเกมร้านเดิม ครูดันเขาก็คุยกับครูดัน เขาถามครูดันว่า เวลาขโมยเงินแล้วครูดันรู้สึกอย่างไร ครูดันตอบว่า ตอนแรก ๆ ก็ตื่นเต้น ตอนหลัง ๆ ก็เฉย ๆ เวลาเห็นเงินมันเป็นอะไรไม่รู้ อยากขโมย ครูดันเขาก็ถามว่าแล้วเวลาขโมยเงินเยอะ ๆ รู้สึกอย่างไร ครูดันตอบว่ารู้สึกใจเต้นแรง ๆ ตื่นเต้น แล้วครูดันเขาก็ถามอีกว่า แล้วถ้าครูดันเอากระเป๋าสตางค์ไปตรงหน้าครูดัน แล้วครูดันผลอ ครูดันจะขโมยมั้ย น้องทำเสียงตื่นเต้น เล่าต่อว่า ครูดันบอกว่าขโมย ครูดันกับน้องมอหน้ากัน นิ่งอึ้งไปชั่วขณะ พูดอะไรไม่ออกเลย

แล้วก็ไปโรงเรียนแต่ไม่เจอครูประจำชั้น ครูดันเขาก็คุยกับครูอีกคนหนึ่ง ครูบอกว่าเด็กชอบขโมยเงินเพื่อน ชอบแกล้งเพื่อน ไล่เตะเด็กผู้หญิงหนีเรียนบ่อย ระหว่างทางที่กลับมาครูดันบอกกับน้องว่าเด็กทำจนเป็นนิสัย ต้องบำบัดพฤติกรรมจากนักจิตวิทยาโดยเร่งด่วน ต้องรีบแก้ไข เขาอยากเอาต้นไปอยู่มูลนิธิ ไปเรียนโรงเรียนที่มูลนิธิ เอาไปแก้ไขพฤติกรรม

ครูดันบอกน้องว่าตอนที่มาคิดว่าไม่มีอะไร แต่ที่ไหนได้กรณีนี้มันยากสุด ๆ ตอนนี้อยู่ที่พ่อแม่ยังไม่รู้ว่าแม่กับปู่ และย่า ไม่เอาเด็กแล้ว และพอน้องบอกครูดันว่าเด็กไม่มีใบเกิด ไม่มีชื่อในสำเนาทะเบียนบ้าน ครูดันบอกว่าไม่ยาก เขาประสานงานจนทำได้มาหลายราย

แล้วเขายังพูดอีกว่าเด็กเกิดในเมืองไทย ก็ต้องเป็นคนไทยต้องมีทะเบียนบ้าน น้องเล่าต่อว่าก็เลยบอกเขาไปว่ายังมีเด็กในพื้นที่อีกหลายคนที่ไม่มียชื่อในทะเบียนบ้าน เขาบอกว่าเดี๋ยวเขาจัดการให้ ให้รวบรวมรายชื่อเด็กพวกนี้ไว้ แล้วเขาบอกว่าเขาจะโทรหาพี่อีกครั้ง น้องเล่าเหตุการณ์ทั้งหมดให้ฉันฟังทางโทรศัพท์

ฉันฟังน้องเล่าจบแล้วรู้สึกโล่งใจไปเปลาะหนึ่ง ที่อย่างน้อยก็มีคนจิตใจงดงามยื่นมือเข้ามาช่วยกันโอบอุ้มดูแล ผู้ซึ่งไม่ได้เจ็บป่วยทางกายแต่เจ็บป่วยทางใจ หากไม่ได้ลงไปรับรู้วิถีชีวิตของครูดันจนเห็นภาพทะลุปรุโปร่งเช่นนี้ ครูดันก็คงเป็นแค่เด็กหัวขโมยคนหนึ่งที่เหมาะสมจะกำจัดออกไปจากชุมชนได้โดยเร็วที่สุด

แต่เมื่อความเข้าใจต่อชะตากรรมของมนุษย์ตัวเล็ก ๆ คนหนึ่งค่อย ๆ เกิดขึ้น ผ่านกระบวนการทำงานของผู้ให้บริการระดับปฐมภูมิ ได้ก่อให้เกิดพลังความตั้งใจที่จะช่วยประคับประคองชีวิตของเด็กคนนี้ให้มีโอกาสผ่านพ้นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อสำคัญของชีวิตไปได้อย่างดีที่สุด

แม้ว่าจะพิสูจน์ได้ว่าฉันทำสำเร็จหรือไม่ก็ต้องอาศัยระยะเวลาอีกยาวนาน แต่สิ่งที่บังเกิดขึ้น ณ วันนี้คือแสงสว่างดวงเล็ก ๆ ได้ถูกจุดขึ้น จนพอมองเห็นว่าอย่างน้อยชีวิตของเด็กกำพร้าอย่างครูดันก็ยังมีทางเลือกเหลืออยู่